

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย An Analysis of Local Identities in Southern Thai Folktales

Zhao Peng

นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ

Ph.D. Candidate, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn

วีรวัฒน์ อินทรพร (Weerawat Intaraporn)

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: 251623681@qq.com

Submission: January 23, 2024, Revised: March 26, 2024, Accepted: May 13, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและคัดเลือกนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย จำนวน 146 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ที่ปรากฏมีดังนี้ 1) ด้านวิถีชีวิต ชาวบ้านอาศัยอยู่ใกล้ทะเลหรือภูเขา ประกอบอาชีพเกี่ยวกับธรรมชาติและการค้า เช่น ค้าขายกับจีนทางเรือสำเภา ประกอบอาชีพประมง 2) ด้านความเชื่อ เช่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 3) ด้านการละเล่น ได้แก่ การเล่นจาโต 4) ด้านการใช้สมุนไพร มีการใช้ยางไม้กับชันชันจับสัตว์ 5) ด้านการติดต่อกับต่างชาติ มีการค้าขายกับจีนและอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 6) ด้านค่านิยม มีค่านิยมความกล้าหาญและค่านิยมฐานะทางการเงิน เช่น คนจนต่อสู้กับเศรษฐี 7) ด้านการเจรจา ชาวใต้มีความสามารถในการต่อรองและชอบพูดจาโอ้อวด 8) ด้านคติและคำสอน เช่น การสอนให้เลือกคบคน 9) ด้านการบันทึกความเป็นมาของชุมชน มีการเล่าที่มาของชื่อสถานที่หลายแห่งซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นมาชุมชนภาคใต้ เช่น เกาะหนู เกาะแมว หินหัวนายแรง 10) ด้านภูมิปัญญา บางส่วนได้รับอิทธิพลจากต่างชาติ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า นิทานพื้นบ้านภาคใต้สะท้อนคุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นของภาคใต้ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน ภาคใต้ของไทย

Abstract

This qualitative research aims to analyze local identities presented in 146 selected stories of southern Thai folktales. The research finds ten aspects of local identities, as follows: 1) Ways of life, southern Thai people live by the sea or mountains; their occupations relate to nature or trading, such as a barque trading with China, fishery, etc. 2) Beliefs, for example faith in Buddhism. 3) Folk games, such as the Ja-to (a kind of local chess). 4) Using herbs, such as using sap of Hopea macrocarpa Poopath & Sookch for trapping animals. 5) Communication with abroad, including trading with China, and multicultural living. 6) Values, such as bravery and wealth; a story of the poor fighting against the rich is found. 7) Characteristics; negotiation and boastfulness are two distinctive characteristics noted. 8) Ideas and teachings, such as the teaching about making friends. 9) Origins of communities and names of local places, which are relevant for example Koh-nu (Mouse Island); Koh-maew (Cat Island); Hin-hua-nai-rang (Gao-seng Hill), etc. 10) Wisdom, including

some adopted from abroad. This research indicates that southern Thai folktales present various interesting aspects of local identities of southern Thailand.

Keywords: Local Identity, Folktale, Southern Thailand

บทนำ

นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าขานที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ผู้เล่านำเนื้อหาของนิทานมาจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวผสมผสานกับจินตนาการเพื่อสร้างความเพลิดเพลินใจให้แก่ผู้ฟัง นอกจากนั้นชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นยังใช้นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังให้ข้อคิดแก่ลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานได้เจริญเติบโตเป็นคนดีของสังคม

นิทานพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอัตลักษณ์มีความสำคัญมากต่อความเป็นชุมชน ดังที่ ญัฐพงศ์ รักงาม (2559, น. 3) กล่าวว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นรากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกก่อให้เกิดขึ้นมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญาชนบธรรมเนียม ประเพณีในการปฏิบัติในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะของความโดดเด่นหรือมีความแตกต่างกับชนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของสังคมอื่น ๆ นิทานพื้นบ้านจึงเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มท้องถิ่น

ปัจจุบันนี้มีนักวิชาการที่สนใจจะวิเคราะห์ประเด็นอัตลักษณ์ เพื่อต้องการศึกษาบริบทของสังคมในสมัยนั้น ๆ สอดคล้องกับที่ ลภัสรินทร์ ฉัตรวงศ์ (2563, น. 1-2) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ได้รับความนิยมน้อยลงแพร่หลายในหมู่นักวิชาการทั้งสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้เป็นผลมาจากประชาคมโลกได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อเริ่มมีเหล่าปัญญาชนตั้งคำถามและทวนสอบองค์ความรู้ที่ถูกสถาปนาไว้ในยุคสมัยใหม่นิยม กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งในมิติอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม เพศสภาพ และคนชายขอบ ล้วนถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาในบริบทของสังคมร่วมสมัย ส่วนเจริญเนตร แสงดวงแข (2564, น. 5) กล่าวว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจผู้มาเยือน เพราะนอกเหนือจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชีวิตที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะแล้ว ยังสามารถเรียนรู้คุณค่าในด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ของไทยมีอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ ด้วยภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรทางทะเล และเป็นเขตป่าร้อนชื้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนอยู่ในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทยด้วยเช่นกัน โดยมีลักษณะเชื่อมโยงกับชุมชนและสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ อย่างเช่น ภูเขา ป่าไม้ ห้วย คลอง แม่น้ำ และทะเล อีกทั้งนิทานพื้นบ้านภาคใต้ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคม วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อชนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชนแต่ละท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้ ดังที่ กฤษกร เพชรนอก (2555, น. คำนำ) กล่าวว่า นิทานภาคใต้ของไทย เป็นลักษณะนิทานที่เล่าด้วยมุขปาฐะโดยใช้ถ้อยคำเป็นภาษาร้อยแก้ว เนื้อหาของนิทานมาจากประสบการณ์ชีวิต วิถีชีวิต เรื่องราวเหตุการณ์ และความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น สร้างขึ้นเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และได้สาระที่เป็นคติสอนใจ เช่น การทำความดี ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ศีลธรรม จริยธรรม เป็นต้น โดยผู้แต่งต้องอาศัยความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่สภาพแวดล้อม รวมถึงทัศนคติของคนในพื้นที่ทางภาคใต้ และยังสอดคล้องกับที่อาณันท์ อาทิตย์อุทัย (2550, น. คำนำ) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านภาคใต้ไทย เป็นภูมิปัญญาไทยที่สะท้อนให้เห็นวิถีไทยในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี หรือความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของคนไทยภาคใต้ ที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังถือเป็นการอนุรักษ์และร่วมสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นภาคใต้ไม่ให้สูญหายไปจากสังคมไทยในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ดังที่ เจริญเนตร แสงดวงแข (2564, น. 3) กล่าวว่า ภาคใต้เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น กลายเป็นวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และสามารถดึงดูดใจผู้มาเยือน

การศึกษานิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย มีผู้วิจัยศึกษาไว้หลายเรื่อง เช่น ทวัช บุญแสง (2560) ศึกษาวิจัยเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านกับกระบวนการขัดเกลาเยาวชนภาคใต้ อูษา ช่วยบำรุง (2550) ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ อรุณ แก้วพิชัย (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านอำเภอเมือง นครศรีธรรมราชจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า นิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทยมีคุณค่าในแง่การเป็นบรรทัดฐานในการปลูกฝังคนในสังคมทุกรุ่นให้เป็นคนดี เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคนสังคมให้มีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความกตัญญูต่เวที เป็นต้น นอกจากนี้ยังมุ่งศึกษานิทานพื้นบ้านภาคใต้ เพื่อค้นหาอนุภาคและภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของประเทศไทย งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นพบว่าการศึกษานิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทยยังขาดการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาชาวจีนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย เพื่อให้เข้าใจอัตลักษณ์ของชาวไทยภาคใต้ที่แสดงผ่านนิทานพื้นบ้าน และจะได้เป็นแนวทางในการเผยแพร่อัตลักษณ์ดังกล่าวให้ชาวจีนได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชาวไทยภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษา นิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย
3. คัดเลือกนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย และเลือกเอาเฉพาะนิทานพื้นบ้านที่มาจากกลุ่มชนที่นับถือศาสนาพุทธจากหนังสือนิทานพื้นบ้านที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยและตัดเรื่องที่มีเนื้อซ้ำซ้อนกันออก ได้นิทานภาคใต้ของไทย 146 เรื่อง

ตารางที่ 1 รายชื่อนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย

ลำดับที่	ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้รวบรวม	จำนวนเรื่อง	ปีที่ตีพิมพ์ เผยแพร่
1	นิทานพื้นบ้านภาคใต้ ชุดสืบสานวัฒนธรรมไทย	กฤษกร เพชรนอก	17	2555
2	นิทานพื้นบ้านเด็กไทย เล่าขานความเป็นไทย ให้ลูกหลานเป็นคนดี ชุดนิทานพื้นบ้านภาคใต้	เตชินี ขวลิต	27	2545
3	เรื่องเล่าจากคุณปู่ ภาคใต้	อานนท์ อาทิตย์อุทัย	39	2550
4	รวมนิทานพื้นบ้านประจำจังหวัดภาคใต้	เอกรัตน์ อุดมพร	48	2553
5	นิทานพื้นบ้านภาคใต้	สนิท บุญฤทธิ์	15	2544
รวม			146	-

4. วิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย

5. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

อนึ่ง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของท้องถิ่นภาคใต้ของไทยที่แสดงออกผ่านรูปแบบของภาษา ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยปรากฏให้เห็นอย่าง

เด่นชัดในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย ซึ่งเป็นนิทานประจำถิ่นของคนไทยที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคพื้นที่ด้านล่างสุดของประเทศไทย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต

ภาคใต้ของไทยมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ในแนวสันกลางของแผ่นดิน และติดชายฝั่งทะเลทั้งสองฝั่งด้านตะวันตกและตะวันออก ทำให้ชาวใต้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณต่าง ๆ ต้องเรียนรู้และปรับตัวในการใช้ชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งด้านการสร้างที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1 ด้านที่อยู่อาศัย

พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคใต้มีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรยาว ประกอบไปด้วยภูเขาและป่าไม้ ส่วนพื้นที่ด้านข้างทั้งสองฝั่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ฝั่งตะวันออกติดทะเลอ่าวไทย และฝั่งตะวันตกอยู่ติดทะเลอันดามัน นิทานพื้นบ้านภาคใต้หลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ภาคใต้ล้อมรอบด้วยธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านเลือกที่อยู่อาศัยจากแหล่งธรรมชาติและใกล้แหล่งทำมาหากิน ได้แก่ อาศัยอยู่ติดหรือใกล้ชายฝั่งทะเลและอาศัยอยู่บริเวณภูเขา

1) อาศัยอยู่ติดชายฝั่งทะเล

นิทานเรื่อง *เจ้าขี้ตูด* กล่าวถึง หลังจากที่เจ้าขี้ตูดต้องจากลาภักนางฟ้าอันเป็นที่รักแล้ว พระอิศวรก็ได้มอบสำเภาทองให้เจ้าขี้ตูดเพื่อเดินทางกลับไปหาพ่อและแม่ เจ้าขี้ตูดจึงใช้เรือสำเภาทองนั้นกลับบ้าน โดยระหว่างทางได้จอดเทียบท่าที่บ้านของเศรษฐีคนหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าขี้ตูดดีใจมากที่จะได้กลับไปหาครอบครัวของตนอีกครั้ง จึงเดินทางกลับบ้าน
ด้วยสำเภาทองของพระอิศวร สำเภาทองแล่นไปเรื่อย ๆ จนพลบค่ำ เจ้าขี้ตูดจึงนำ
สำเภาทองไปจอดเทียบท่าที่หน้าบ้านของเศรษฐีคนหนึ่ง

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 49)

นิทานเรื่อง *ความพร้อมเพรียง* (นครศรีธรรมราช) กล่าวถึงสามภรรยาคนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ใกล้ทะเล สามภรรยาคู่นี้มีฐานะที่ยากจน จึงปรึกษารือกันว่า จะต้องคิดทางออกที่ทำให้ครอบครัวร่ำรวยให้ได้ ตามตัวอย่างต่อไปนี้

ยังมีสองคนผัวเมียผู้มีฐานะยากจน ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ใกล้ทะเล ด้วยความที่
ยากจนมานาน และมีชีวิตอยู่อย่างไม่ค่อยมีความสุขทั้งสองจึงปรึกษารือกันถึงวิธีที่จะ
ทำให้ร่ำรวย

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 30)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้หลายกลุ่มอาศัยอยู่ในพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล โดยมีท่าเทียบเรือเอาไว้สำหรับจอดยานพาหนะเดินเรือทางทะเล สอดคล้องกับที่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2556, น. 26) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของภาคใต้ของไทยมีความแตกต่างจากภาคอื่น ๆ นั่นคือรายล้อมไปด้วยภูเขา ป่า และพื้นที่ชายฝั่งทะเล เนื่องจากภาคใต้ของประเทศไทยเป็นแหล่งพื้นที่ที่มีทะเลอยู่ทั้งสองฝั่งคาบสมุทรของภาคใต้ ดังนั้น ชาวบ้านจึงตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล เพื่อใช้ทรัพยากรทางทะเลในการทำมาหากินและดำเนินชีวิตอย่างสะดวกสบาย บ้านเรือนของชาวบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ทะเลแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัยของท้องถิ่นภาคใต้ในประเทศไทย ซึ่งแตกต่างกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านภาคอื่นในประเทศไทย

2) อาศัยอยู่บริเวณภูเขา

นิทานเรื่อง *เขาลิงโจ้* (พัทลุง) กล่าวถึง ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อนายแรง มีบ้านเรือนตั้งอยู่ที่ข้างเขาหลัก นายแรงตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นั่นเพื่อหาของกิน เช่น นกเหี่ยว ตะกวด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้วยังมีชายคนหนึ่งชื่อนายแรงตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างเขาหลัก
ที่จริงนายแรงก็เหมือนกับคนทั่ว ๆ ไปไม่มีอะไรพิเศษ แต่ภายหลังจากที่แกกิน
นกเหี่ยวเข้าไป แกก็กลายเป็นคนมีเรี่ยวแรงมากผิมนุ่มนวล
อยู่มาวันหนึ่งนายแรง เหลือบไปเห็นเลนหรือตะกวดตัวหนึ่ง คลานอยู่ข้างเขาจึง
กลับวิ่งเข้าไปในบ้าน เอามือโอดี้มาขว้าง หมายถึงให้ตะกวดตายคาที่

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 24)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นายแรงอาศัยอยู่ใกล้ภูเขา ซึ่งมีแหล่งอาหารในป่าจำนวนมาก ดังที่นายแรงได้จับเลนหรือตะกวดที่คลานอยู่ในบริเวณนั้น เพื่อนำมาทำเป็นอาหาร

นิทานเรื่อง *แม่เศรษฐี* (ยะลา) กล่าวถึงในสมัยโบราณ มีผู้คนขึ้นไปตั้งครอบครัวอยู่บนเขาร่อนพิบูลย์ เพื่อหาแร่ดีบุก ตามตัวอย่างต่อไปนี้

ในสมัยโบราณ ได้มีผู้คนขึ้นไปตั้งครอบครัวอยู่บนเขาร่อนพิบูลย์เป็นจำนวนมาก
เพื่อหาแร่ดีบุก ดังมีชื่อเรียกบ้านเหล่านั้นในทุกวันนี้ว่า บ้านใหม่ บ้านไทย บ้านมอญ บาง
คล้า บางประและบ้านเขากรุงมาศ

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 211)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้คนขึ้นไปอาศัยและก่อตั้งชุมชนบนเขาร่อนพิบูลย์ เพื่อประกอบอาชีพในการหาแร่ดีบุกบนภูเขาขายจำนวนมาก

นิทานเรื่อง *ปู่เจ้าอ่วมวงศ์* (ตรัง) กล่าวถึงภูเขาปิยะที่ตั้งอยู่ในจังหวัดตรัง มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีถ้ำสลับบัซซันมากมายบนภูเขาภูนี้ ต่อมาได้มีเรือของพ่อค้าแขกชาวมุสลิมเดินทางผ่านมา เรือถูกพายุพัดจนอัปปาง คนที่เหลือรอดขึ้นมาใช้ชีวิตและสร้างชุมชนบนภูเขาปิยะแห่งนี้ ตามตัวอย่างต่อไปนี้

อยู่ต่อมาได้มีแขกอิสลามเดินเรือมาค้าขายบริเวณนี้ เรือถูกพายุพัดกระหน่ำ ถูก
คลื่นและลมกระแทกกระแทกจนอัปปางลงกลางทะเล ผู้คนว่ายน้ำหนีตายมาขึ้นฝั่งบริเวณ
นั้น แล้วได้อาศัยทำมาหากิน ปลุกบ้านเรือนจนเป็นหลักเป็นฐานเรื่อยมา กระทั่งเกิดลูก
เกิดหลานเป็นชุมชนขึ้นและได้มีการขยายขยายกันออกไป บางส่วนได้เข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำ
เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย แล้วเรียกภูเขานี้ว่า “ปิยะ” เป็นภาษามลายู แปลว่าการโยกย้าย

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 151)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า หลังจากที่ชาวมุสลิมได้เข้ามาอาศัยอยู่ที่ภูเขาปิยะ ก็ได้แผ่ขยายชุมชนกันในบริเวณภูเขาปิยะอย่างกว้างขวาง บางส่วนก็เลือกที่จะอาศัยอยู่ในถ้ำเพื่อความปลอดภัย หลีกเลียงจากสัตว์ป่า ชาวไทยภาคใต้จึงได้ตั้งชื่อสถานที่อยู่อาศัยแห่งนี้เป็นภาษามลายู แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์การตั้งชื่อถิ่นที่อยู่อาศัยอันโดดเด่น และบ่งบอกถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมของคนอยู่อาศัยในพื้นที่ภาคใต้ของไทยอีกด้วย

จากตัวอย่างนิทานพื้นบ้านทั้ง 3 เรื่อง สามารถสรุปได้ว่า ชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้บางส่วนอาศัยอยู่ในแถบใกล้กับภูเขา ไม่ว่าจะเป็นบนภูเขาหรือในถ้ำ สอดคล้องกับที่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2556, น. 23) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ภาคใต้ของไทยส่วนใหญ่ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ป่าไม้และชายฝั่งทะเล ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ทางธรรมชาติ ก่อตั้งเป็นชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกัน บ้างก็อาศัยอยู่บนภูเขาหรือในถ้ำ เหตุผลส่วนใหญ่ของการเลือกที่อยู่อาศัยคือตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่หากินตามธรรมชาติ เช่น ของป่า เนื้อสัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ

หรือเพื่อสร้างความปลอดภัย หลบหลีกจากภัยธรรมชาติและสัตว์ป่า การอาศัยอยู่บริเวณภูเขาของชาวไทยภาคใต้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในการเลือกที่อยู่อาศัยโดยอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.2 ด้านการประกอบอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคใต้รายล้อมด้วยธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่พึ่งพาธรรมชาติในการสร้างอาชีพ นอกจากนี้ ภาคใต้ของไทยยังเป็นที่ตั้งศูนย์กลางการค้ากับต่างชาติในอดีตกาล ประเทศคู่ค้าส่วนใหญ่ ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศอินเดีย และแขกจากฝั่งมลายู ทำให้ชาวไทยภาคใต้มีการปรับตัวเข้ากับการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าขายมากขึ้น อาชีพที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน เช่น การติดต่อค้าขายกับต่างชาติผ่านเรือสำเภา การเลี้ยงโคเนื้อ การเก็บของป่าขาย การล่าช้างเอางา อาชีพเลี้ยงช้าง การประมงทางทะเล การขายน้ำมันยาง เป็นต้น

1) การติดต่อค้าขายกับต่างชาติผ่านเรือสำเภา

นิทานเรื่อง *วันคาร* กล่าวถึง วันคารผู้เป็นเด็กกำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่เกิด อาศัยอยู่ในการดูแลของเจ้าเมืองนามว่าท้าวอาทิตย์ วันหนึ่งเมื่อวันคารอายุสิบห้าปี วันคารได้ข่าวว่าจะมีเรือสำเภาออกไปค้าขาย จึงได้ฝากปลาเค็มไปขายด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันหนึ่ง นายเรือสำเภาจะไปค้าขายที่เมืองไพศาลี วันคารก็ได้ฝากปลาเค็ม 4-5

ตัวไปเป็นสินค้าด้วย

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 16)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในสมัยโบราณ ชาวไทยภาคใต้นำสินค้าและของมีค่าไปขายให้กับต่างเมืองผ่านทางเรือสำเภา ดังที่ ศุภการ ศิริไพศาล และ อภิเชษฐ์ กาญจนดิฐ (2552, น. 8) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคใต้ของประเทศไทยมีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับทะเลทั้งสองฝั่ง ได้แก่ อ่าวไทยและทะเลอันดามัน ชาวจีนและชาวอินเดียที่มาติดต่อค้าขายกับประเทศไทยจะเดินทางมาโดยใช้เรือสำเภา ภาคใต้ของไทยจึงเปรียบได้กับศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ชาวใต้ส่วนใหญ่ นำสินค้าของไทยออกไปขายกับต่างประเทศโดยฝากกับเรือสำเภาของต่างชาติ ต่อมาชาวจีนจึงได้มาต่อเรือที่ประเทศไทย เป็นจุดกำเนิดของเรือสำเภาไทย และใช้บรรทุกสินค้าไปค้าขายกับประเทศจีน การค้าขายผ่านเรือสำเภาที่มีประวัติอันยาวนานและเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวไทยภาคใต้

นิทานเรื่อง *เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาตังกวน* กล่าวถึงเรื่องราวการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศจีนและภาคใต้ของไทยในอดีตผ่านเรือสำเภา โดยกล่าวถึงสินค้าสำคัญของทั้งสองประเทศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมืองสงขลาเป็นเมืองท่าสำคัญทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู มีพ่อค้าจาก
ชาติต่างๆ เดินทางมาติดต่อค้าขายกันเป็นจำนวนมาก รวมถึงพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งก็นำ
เรือสำเภาบรรทุกสินค้าและเสื้อผ้าแพรพรรณเข้ามาเทียบท่าเมืองสงขลา เมื่อขายสินค้า
หมดก็ซื้อสินค้าพื้นเมืองจำพวกเครื่องเทศและของป่าเพื่อนำกลับไปเมืองจีน อยู่เป็น
ประจำ

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 85)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในนิทานกล่าวถึงสินค้าที่ประเทศจีนส่งออกหลัก คือ ผ้าแพรพรรณและสิ่งทอ ส่วนภาคใต้ของประเทศไทยมีสินค้าเป็นเครื่องเทศและของป่า โดยทั้งสองประเทศนี้ค้าขายกันผ่านเรือสำเภา ดังที่ พวง บุชรรัตน์ และ ทิพวัลย์ พิชะกุล (2542, น. 543-544) ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยโบราณ พ่อค้าจีนเดินทางมาโดยเรือสำเภาและเข้ามาค้าขายในท่าเรือต่าง ๆ การติดต่อค้าขายระหว่างประเทศจีนและประเทศไทย อาศัยการบรรทุกผ่านทางทะเลบนเรือสำเภาของจีนเป็นหลัก แสดงให้เห็นว่าทั้งสองประเทศได้นำสินค้าของตนเองออกไปค้าขายกับต่างประเทศ โดยการค้าขายทางเรือสำเภาระหว่างจีนและไทย เป็นอัตลักษณ์ด้านการค้าขายที่มีประวัติศาสตร์มาตั้งแต่โบราณ

สรุปได้ว่า ภาคใต้ของไทยเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อค้าขายกับชาวจีน อินเดีย และชนชาติอื่น ๆ โดยใช้เรือสำเภาเป็นพาหนะสำคัญในการประกอบอาชีพค้าขายกับชาวต่างชาติ

2) การเลี้ยงโคเนื้อ

นิทานเรื่อง *วัวร์คาดีคนราคาราม* กล่าวถึง ครอบครัวหนึ่งที่มีฐานะยากจน เลี้ยงวัวเอาไว้ จึงเอาวัวไปขายเพื่อเอาเงินมาใช้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครอบครัวชาวบ้านครอบครัวหนึ่ง ยากจนมาก เลี้ยงวัวไว้แต่ไม่มีอาหารให้มันกิน จนมันเริ่มผอม พ่อบ้านจึงตัดสินใจเอาไปขายให้พ่อค้าในเมือง

(เตชินี ขวลิขิต, 2545 น. 90)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้บางส่วนเพาะพันธุ์โคขายเป็นอาชีพ ดังที่ โอภาส พิมพา และคณะ (2552, น. 10) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันสมบูรณ์ ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย บางครอบครัวเลี้ยงโคเนื้อและขายต่อเพื่อเอากำไร เนื้อโคที่ผลิตจากภาคใต้ของไทยถือเป็นอาหารที่มีคุณภาพ ในปัจจุบัน การเลี้ยงโคขายสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในทุก ภูมิภาคของไทย แต่สายพันธุ์วัวที่ดีที่สุดอยู่ที่ภาคใต้ของไทย และภาคใต้เป็นแหล่งผลิตเนื้อวัวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

3) การเก็บของป่าชาย

นิทานเรื่อง *ตาแก่ล้งกับยายด้อย* กล่าวถึง สองตายายที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีบุตร ตาเป็นคนขี้แก่ล้ง ส่วนยายเป็นคนดีมีใจ ชอบทำอะไรดีนุ้ทนทางกับคำพูดของคนอื่น วันหนึ่งตาแก่ล้งอยากเข้าป่าเพื่อเก็บของมาขาย โดยอยากให่ยายไปด้วย จึงใช้คำพูดตรงกันข้ามกับความต้องการของตนเอง ยายด้อยที่ชอบด้นนุ้ทนก็จะทำสวนทางกับคำพูดของตาแก่ล้งเสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันนี้ตาแกลังจิงชวนยายซื้อเข้าป่า เพื่อไปเก็บของป่าขาย โดยบอกยายชื่อว่าวันนี้ไม่ต้องเข้าป่าหรอกเพราะ ของป่ามีอยู่น้อย ไม่ต้องเก็บมาขาย ยายก็คิดว่าจะเข้าป่าไปกับตาแล้วจะไปเก็บของป่ามาเยอะ ๆ เอาไปขาย ตาเดินยืมนำไปแล้วบอกให้ยายอย่าเก็บของเลย ยายก็จะเก็บหมดจนเต็มกระสอบที่หนักมาก

(เตชินี ขวลิขิต, 2545 น. 75)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้บางส่วนประกอบอาชีพเก็บของป่าขาย ดังที่ เพ็ญพิชชา อัครนารักษ์ (2559, น. 161) ได้กล่าวไว้ว่า ในสมัยโบราณ ชาวไทยภาคใต้บางส่วนประกอบอาชีพเก็บของ ป่ามาขาย เนื่องจากภาคใต้ของไทยมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ถิ่นที่อยู่ของชาวไทยภาคใต้ ส่วนใหญ่อยู่ติดชายฝั่งทะเลและภูเขาที่เต็มไปด้วยป่าไม้ กอปรกับในสมัยโบราณที่มีการติดต่อค้าขายกับเรือสำเภาของ ประเทศจีน พ่อค้าชาวจีนก็มักมาซื้อเครื่องเทศและของป่าจากประเทศไทยกลับไป ทำให้การหาของป่าขายถือเป็น อุตสาหกรรมด้านวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคใต้ ในปัจจุบันอาชีพนี้หลงเหลืออยู่น้อย เพราะชาวไทยภาคใต้ส่วน ใหญ่ที่อยู่ในแถบภูเขาและป่าไม้หันมาทำไร่ทำสวนกันจำนวนมาก

4) การล่าช้าเอง

นิทานเรื่อง *พญาลิไท* กล่าวถึง ในอดีต ช้างเพศเมียชื่อว่าช้างจุลพัทธราศิดว่าถูกพญาช้างนามว่า พญาลิไทกัดแกล้ง จึงอธิษฐานว่าเกิดชาติหน้าขอให้ได้แก่แค้น เมื่อกลับมาเกิดอีกชาติ ช้างจุลพัทธราศิดเป็นพระธิดาของพระเจ้าพรหมทัตนามว่าจุลพัทธรา ด้วยแรงแค้นจากชาติปางก่อน นางจุลพัทธราอยากได้พระแท่นบรรทมที่ท่าจากงาช้าง จึงให้คนออกไปตามหางาช้าง โดยมีพรานโสธรอาสาไปตามกลางช้างมาให้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชาติต่อมานางข้างจูลพัตราก็เกิดมาเป็นพระธิดาของพระเจ้าพรหมทัตนามว่า จูลพัตรา และจากแรงแห่งความอาฆาตแค้นในชาติปางก่อน ทำให้พระธิดาปรารถนาพระแท่นบรรทมที่ทำด้วยงาช้าง พระเจ้าพรหมทัตจึงประกาศหาผู้อสาไปนางข้างมาให้ ซึ่งพราณโสทรชอรับอาสาทำหน้าที่นี้ เพราะเป็นผู้มีความรู้เรื่องช้างในป่าหิมพานต์ โดยช้างที่พราณโสทรต้องการงามากที่สุดก็คือพญาอิททันต์

(กฤษฎกร เพชรนอก, 2555 น. 66)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในสมัยโบราณ มีอาชีพล่าช้างเพื่อเอางามาขายเกิดขึ้นจำนวนมากในภาคใต้ของไทย ดังที่ วนิดา อินทรอำนวย (2560, น. 1-7) ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีต ในประเทศไทยมีการค้าช้างจำนวนมาก ช้างเป็นหนึ่งในสมบัติอันสวยงามและมีค่า ทำให้มีผู้ต้องการสะสมช้างจำนวนมากในไทย นอกจากนี้ การล่าช้างเพื่อเอางาในสมัยก่อนยังเป็นเรื่องที่ไม่ผิดกฎหมายในประเทศไทย ทำให้มีการล่าช้างป่าเพื่อเอางาเกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ต่อมา เริ่มเกิดแนวคิดเชิงอนุรักษ์ขึ้นมา ทำให้ผู้คนเริ่มรณรงค์ต่อต้านการค้าช้าง เพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งสายพันธุ์ช้างและความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ปัจจุบันการล่าช้างเอางาในภาคใต้ค่อย ๆ เลือนหายจนแทบไม่ให้เห็นอีกต่อไป

5) อาชีพเลี้ยงช้าง

นิทานเรื่อง *นางเลียดชาว* กล่าวถึง ตายายสองคนอาศัยอยู่ด้วยกันโดยไม่มีลูก ตามีอาชีพเป็นหมอช้าง วันหนึ่งเข้าไปจับช้างในป่า ตายายบังเอิญเจอคนอินเดียคนหนึ่ง เขายกลูกสาวให้ ตายายตั้งชื่อให้ว่า นางเลียดชาว ต่อมาตายายได้เก็บเด็กชายคนหนึ่งมาเลี้ยง ชื่อว่า ชายกุมาร ตายายจึงให้ทั้งสองแต่งงานกัน และเมื่อตายายถึงแก่กรรม พระราชาจึงให้นางเลียดชาวและชายกุมารดูแลงานของตายายต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตายายไปหาช้างแล้วเจอชุมทรัพย์ซ่อนอยู่จึงมีขึ้นมา พอนางเลียดชาวกับชายกุมารถึงวัยหนุ่มสาว ตากับ ยายจึงให้แต่งงานเป็นคู่ครองกันเพื่อดูแลซึ่งกันและกันไป เมื่อตากับยายถึงแก่กรรมแล้ว พระราชาจึงมอบ หมายหน้าที่นี้ให้กับนางเลียดชาวและชายกุมารสืบทอดต่อจากตายาย และให้ตำแหน่งที่สูงขึ้นเป็นนายกongช้างมีหน้าที่ฝึกช้างและเลี้ยงช้าง

(เดชนี ขวลิต, 2545 น. 107)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ภาคใต้ของไทยมีผู้คนบางส่วนประกอบอาชีพเป็นหมอช้างหรือคนเลี้ยงช้าง มีหน้าที่ฝึกช้างและดูแลช้าง ดังที่ เสาวรีย์ ชัยวรรณ และ วสันต์ ปัญญาแก้ว (2562, น. 11-12) ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีต ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญของประเทศไทย ภาคใต้ของไทยเป็นพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ขนาดใหญ่ ทำให้มีช้างจำนวนมาก ก่อให้เกิดอาชีพเลี้ยงช้างขึ้น คนเลี้ยงช้างหรือหมอช้างจะมีหน้าที่ดูแลและฝึกช้างให้เชื่อง นอกจากนี้ ช้างยังสำคัญต่อพิธีการสำคัญต่าง ๆ ของผู้ปกครองเมืองอีกด้วย ด้วยภาคใต้มีหัวเมืองสำคัญจำนวนมาก อาชีพหมอช้างย่อมเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างยิ่ง ในปัจจุบัน อาชีพเลี้ยงช้างยังคงมีให้เห็นอยู่ในปางช้างหลายแห่งในภาคใต้และภาคอื่น ๆ ของประเทศ ช้างที่ได้รับการฝึกและดูแลกลายมาเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก

6) การประมงทางทะเล

นิทานเรื่อง *ความพร้อมเพรียง (นครศรีธรรมราช)* กล่าวถึง สองสามีภรรยาที่มีฐานะยากจน ทั้งคู่ช่วยกันคิดหาวิธีการหลีกเลี่ยงหนี้จากความยากจน ภรรยาจึงเสนอให้ช่วยกันวิดน้ำทะเลจนแห้ง แล้วจับปลาทะเลไปขาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถึงตอนนี้ภริยาก็เสนอทางออกไปจากความยากจนว่า “เอาอย่างนี้ดีไหมพี่ เราไปวิดน้ำในทะเลกันดีกว่า ปลาในทะเลมีมากมาย พอเราวิดน้ำแห้งหมดแล้ว เราก็จะจับปลาได้อย่างง่ายดาย แล้วเราจะมีปลาไปขายตลาดได้ตลอดทั้งชาติ ซึ่งจะทำให้เรามีเงินเก็บเป็นแสนๆ แน่ในคราวนี้”

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 30-31)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้หลายกลุ่มประกอบอาชีพประมง ดังที่ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และคณะ (2539, น. 14) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยทั้งสองฝั่งอยู่ติดทะเลทางฝั่งตะวันออกอยู่ติดอ่าวไทย ฝั่งตะวันตกอยู่ติดทะเลอันดามัน ทำให้ชาวไทยภาคใต้หลายกลุ่มประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำและปลาทะเลมาขายเป็นอาชีพ ทำให้การประมงทางทะเลเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์การประกอบอาชีพที่โดดเด่น

และสำคัญของภาคใต้ ในปัจจุบันการประมงทางทะเลที่ภาคใต้ของไทยยังคงเป็นหนึ่งในอาชีพหลักของภาคใต้ แต่เพื่อความยั่งยืนและความอุดมสมบูรณ์ทางทะเลของประเทศ จึงมีการกำหนดควบคุมการประมงชายฝั่งเพื่อไม่ให้เกิดการจับสัตว์น้ำหรือสร้างความเสียหายในพื้นที่ชายฝั่งทะเลมากเกินไป

7) การขายน้ำมันยาง

นิทานเรื่อง *หมื่นแก้วใจกล้า (นครศรีธรรมราช)* กล่าวถึง นายแก้ว ชายที่เป็นคนจนมีนิสัยขี้ตลาดตาขาวต่างจากชื่อของตน วันหนึ่งนายแก้วและภรรยาออกไปหาน้ำมันยางมาขาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อาชีพของนายแก้วก็คือทำน้ำมันยางขาย วันหนึ่ง นายแก้วจะต้องเข้าป่าหา
น้ำมันยาง เมียต้องแกไม่กล้าอยู่บ้านคนเดียว ขอตามสามีไปด้วย

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 239)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้บางส่วนประกอบอาชีพขายน้ำมันยาง สร้างรายได้ ดังที่ เสรี จุ้ยพริก และ อรุณ ไชยเต็ม (2541, น. 23-28) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคใต้ของไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ผู้คนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัว น้ำมันยางคือน้ำมันที่ได้จากต้นยางนา ใช้ทาเรือ ทาบ้าน หรือผสมกับชันใช้ยาเรือได้ ซึ่งต้นยางนาเป็นพืชที่หาพบได้มากในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย และประโยชน์ของน้ำมันยางที่ใช้ทาเรือก็ส่งผลดีต่อการทำงานในพื้นที่ภาคใต้ที่อยู่ติดทะเลทั้งสองฝั่ง แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้รู้จักนำประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในธรรมชาติมาสร้างเป็นรายได้ ในปัจจุบัน ยังคงมีการใช้ประโยชน์จากน้ำมันยางอยู่ และสามารถพบเห็นได้ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย

จากอัตลักษณ์ด้านการประกอบอาชีพที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว ทั้งการประกอบอาชีพประมง เก็บของป่า เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคใต้ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม เพราะมีการติดต่อกับต่างประเทศ นิทานท้องถิ่นภาคใต้จึงได้แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ด้านการประกอบอาชีพที่โดดเด่นแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ

2. อัตลักษณ์ด้านประเพณีและความเชื่อ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ประกอบไปด้วยภูเขาและป่าไม้ ทำให้ชาวไทยภาคใต้มีความเชื่อเรื่องของสิ่งที่ไม่มองเห็นและสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ทำให้ชาวไทยภาคใต้มีประเพณีและความเชื่อที่ยอมรับและปฏิบัติต่อเนื่องกันมาช้านาน ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 ด้านประเพณี

ชาวบ้านในภาคใต้ของไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ เทพยดาที่ดลบันดาลประทานพรต่าง ๆ ความเชื่อที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติต่อกันจนเป็นประเพณีมักเกิดขึ้นจากเหตุการณ์สำคัญหรือเหตุการณ์เหนือธรรมชาติในอดีต เช่น การสาปแช่งของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว การแสดงอิทธิฤทธิ์ของพระโคะ เป็นต้น ประเพณีที่คนภาคใต้ให้ความเชื่อถือและปฏิบัติต่อเนื่องกันมาจนเป็นแบบแผน เช่น ประเพณีบวงสรวงเทพยดา ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว พิธีสมโภชวันหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด (หลวงพ่อพระโคะ) เป็นต้น

1) พิธีบวงสรวงเทพยดาเทวดา

นิทานเรื่อง *พระราชและพระธิดาทั้งเจ็ด* กล่าวถึงพระราชานในเมืองนี้มีประสงค์จะมีพระโอรสหรือพระธิดาสืบราชสมบัติต่อไป การสืบราชสมบัติมีความสำคัญอย่างมากกับราชผู้ครองเมือง จากเนื้อเรื่องมีการสื่อถึงความเชื่อการบวงสรวงเทพยดา จึงมีทำพิธีสังเวยเทวดาเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยอำนวยพรให้สมหวังตามปรารถนา หากขอสิ่งใดจะได้สิ่งนั้นตามต้องการ พระราชานในเมืองนี้ที่ประสงค์จะมีพระโอรสหรือพระธิดาสืบราชสมบัติ จึงได้ประกอบพิธีบวงสรวงเทพยดาขึ้นมา เพื่อให้พระองค์มีโอรสหรือพระธิดาตามปรารถนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เรื่องการเมืองและธิดานี้ขึ้นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่จะบันดาลให้ได้ มีอยู่วิธีหนึ่ง
จะได้สมปรารถนา คือตั้งพิธีจัดงานบวงสรวงเทพยดา”

เมืองนี้รู้สึกชื่นชมโสมนัสและพากันเที่ยวเตร่สนุกสนานเฮฮา โดยที่ทราบว่
พระราชอาชญาของเจ้าทำวิธีสังเวทเวทดาเพื่อให้ได้มีพระราชโอรสและธิดาสืบราชสมบัติต่อไป

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 55-56)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้ให้ความสำคัญและเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์
คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาชีวิตผู้คนในชุมชน จึงมีการจัดพิธีบวงสรวงขอพรจากเทพยดาขึ้น ดังที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์
(2548, น. 246) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีประเพณีบวงสรวงเทพยดา เพื่อให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านรอดพ้นจาก
สิ่งชั่วร้าย ด้วยการขออำนาจจากเทพยดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านให้ช่วยขับไล่สิ่งอัปมงคลออกไป แสดงให้เห็น
ว่าประเพณีบวงสรวงเทพยดานี้มีความสำคัญต่อความศรัทธาของชาวไทยภาคใต้ เป็นอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่ถือ
ปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2) ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

นิทานเรื่อง *เจ้าแม่กอเหนี่ยว* กล่าวถึงในจังหวัดปัตตานี มีการจัดงานเฉลิมฉลองเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว
อย่างยิ่งใหญ่และครึกครื้น และมีพิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แหวนไปรอบ ๆ เมือง นับเป็นพิธีที่มีความสำคัญอย่าง
มากกับชาวปัตตานีทางภาคใต้ของประเทศไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทุก ๆ ปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ทางจังหวัดปัตตานีจะจัดงานฉลองศาลเจ้าแม่
ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นประจำทุกปี นับเป็นพิธีกรรมมโหฬารอย่างยิ่ง มีการอัญเชิญรูปของเจ้า
แม่ และรูปสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ แห่แหวนไปรอบ ๆ เมืองแล้วจัดพิธีเฉลิมฉลองกันอย่าง
ครึกครื้น

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 76)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นศาลสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองปัตตานี
มาตั้งแต่สมัยโบราณ ตามความเชื่อที่ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2545, น. 312) ได้กล่าวว่า ลิ้มกอเหนี่ยวเคยสร้างคำสาปให้
มัสยิดกรือเซะไม่มีวันสร้างเสร็จ ซึ่งก็เป็นไปตามคำสาป คือเมื่อก่อสร้างขึ้นไปถึงหลังคาที่ไร ฟ้าจะผ่าลงมาทำลายทุก
ครั้ง ดังนั้นมัสยิดกรือเซะจึงสร้างไม่เสร็จหรือไม่มีหลังคามาดราบเท่าทุกวันนี้ ทำให้ผู้คนเกิดความศรัทธาในอิทธิฤทธิ์
ของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ความเชื่อนี้จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวบ้าน ทุกคนต่างเคารพนับถือ
เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ผู้คนต่างเดินทางมากราบไหว้ สักการบูชาเพื่อขอให้ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ทั้งชื่อเสียง
ลาภยศ เงินทอง อีกทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ จนกระทั่งการบนบานให้เจ้าแม่ช่วยเหลือ การเสี่ยงทายขอโชคลาภ งาน
สมโภชนี้มีความยิ่งใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่างานพิธีเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวปัตตานี

3) พิธีสมโภชวันหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด (หลวงพ่อบุญ)

นิทานเรื่อง *ท่านโคะ (สงขลา)* กล่าวถึงเรื่องราวของพระโคะ ผู้เป็นพระสงฆ์ที่ชาวสงขลานั้นนับถือ มี
เรื่องเล่าว่าท่านมีอิทธิฤทธิ์มากมายนาน เช่น เมื่อพระโคะเหยียบน้ำทะเล น้ำทะเลนั้นจะกลายเป็นน้ำจืดที่สามารถดื่มได้
หรือพระโคะเคยช่วยขจัดโรคระบาดร้ายแรงที่คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมากในสมัยอยุธยา หรือมีความเชื่อว่าพระโคะคือ
พระศรีอาริย์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคหน้า เป็นต้น จนกระทั่งหลังจากที่พระโคะมรณภาพไป จึงมีการ
จัดพิธีสมโภชบูชาพระโคะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่ชาวสงขลาบอกว่า พระโคะ ก็คือพ่อท่านโคะ แห่งวัดพระโคะ อำเภอสทิง
พระ จังหวัดสงขลานั้นเอง เคียวนี่ยังมีรอยเท้าทั้งสองของท่านปรากฏอยู่ที่วัดพระโคะ
แล้วจะมีการสมโภชพ่อท่านโคะ (หลวงพ่อบุญ) ทุกวันพฤหัสบดี ในงานนี้จะมีการทำขนม
โคลักษณะคล้ายข้าวต้มขาวขึ้นเป็นของประกอบที่สำคัญ

(เอกรัตน์ อุดมพร, 2553 น. 88)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า พระโคหรือท่านโคะ เป็นพระสงฆ์รูปสำคัญที่มีความสำคัญต่ออิทธิพลความเชื่อของชาวไทยภาคใต้เป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่แถบจังหวัดสงขลา ดังที่ อุดม หนูทอง (2535, น. 212-221) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องเล่าของพระโคที่กล่าวถึงอิณินหารและการมีอยู่จริงของพระโคในประวัติศาสตร์ของประเทศ เช่น อิณินหารหลวงพ่อโคะเหยียบทะเลน้ำจืด เป็นต้น ทำให้มีชาวไทยภาคใต้เลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก จึงได้มีการจัดพิธีสมโภชวันหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด (หลวงพ่อโคะ) หรือพิธีบูชาบวงสรวงพระโคนี้ขึ้นมาทุกปี แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อที่สำคัญของชาวไทยภาคใต้ นอกจากนี้ พิธีสมโภชวันหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด (หลวงพ่อโคะ) ยังมีอยู่ให้เห็นในปัจจุบันและจัดขึ้นเป็นประจำต่อเนื่องทุกปี โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลกระทรวงและความเชื่อจากชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้ รวมถึงได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนในพื้นที่อีกด้วย

2.2 ด้านความเชื่อ

ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย แสดงให้เห็นมุมมองความเชื่อของชาวบ้านในภูมิภาคที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาและความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อที่ปรากฏ เช่น การเปลี่ยนศาสนาเมื่อแต่งงานกับชาวมุสลิม การเก็บสมบัติเอาไว้ในถ้ำ เป็นต้น

1) การเปลี่ยนศาสนาเมื่อแต่งงานกับชาวมุสลิม

นิทานเรื่อง *เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว* กล่าวถึง ชายชาวจีนนามว่า ลิ้มโต๊ะเคี่ยม ที่เดินทางผ่านเรือสำเภา มาค้าขายที่ภาคใต้ของประเทศไทย ก่อนจะตกหลุมรักกับหญิงสาวมุสลิมคนหนึ่ง จึงตกลงปลงใจแต่งงานกัน และลิ้มโต๊ะเคี่ยมก็เปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาอิสลามตามธรรมเนียม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต่อมาไม่นานลิ้มโต๊ะเคี่ยมก็ตกหลุมรักกับธิดาสาวสวยของเจ้าเมืองปัตตานี และเมื่อไม่มีอุปสรรคอันใดมาขัดขวางทั้งสองจึงเข้าสู่พิธีแต่งงานอยู่กินกันฉันสามีภรรยา โดยลิ้มโต๊ะเคี่ยมยินยอมเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง พร้อมกับตั้งถิ่นฐานครอบครัวอยู่ที่เมืองปัตตานีนั่นเอง

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 54)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามมีธรรมเนียมในการแต่งงาน โดยที่ไม่ว่าฝ่ายชายหรือหญิงที่อยู่ต่างศาสนามาแต่งงานกับชาวมุสลิม จะต้องเปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาอิสลามด้วยเท่านั้น ดังที่ กีฬะห์ ดารากัย (2564, น. 59-60) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่โดยเฉพาะในจังหวัดที่อยู่ใกล้กับประเทศมาเลเซีย นับถือศาสนาอิสลาม ประเพณีการแต่งงาน ตามบัญญัติทางศาสนาอิสลาม มุสลิมจะต้องแต่งงานกับมุสลิมด้วยกัน ถ้ามีความจำเป็นจะต้องแต่งงานกับคนต่างศาสนาต้องมีข้อตกลงให้มายอมรับศาสนาอิสลามเสียก่อน ถือเป็นอัตลักษณ์ธรรมเนียมทางศาสนาที่โดดเด่นของชาวมุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทย

2) ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของคนใต้

นิทานเรื่อง *หินหัวนายแรง* กล่าวถึง ในสมัยโบราณมีการนำพระบรมสารีริกธาตุสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่เมืองนครศรี นายแรงที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงชวนสมบัติไปมากมาย หวังจะฝังลงไว้ใต้พระบรมธาตุเจดีย์ แต่ระหว่างทางเจออุปสรรคมากมาย จึงไปไม่ทันพระบรมธาตุเจดีย์สร้างเสร็จ ด้วยความเสียใจ จึงซ่อนสมบัติไว้ในถ้ำ และสั่งเสียให้ลูกน้องตัดหัวของเขาเอาไปวางขวางทางเข้าถ้ำ ปกป้องสมบัติเอาไว้ เกิดเป็นที่มาของหินหัวนายแรง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทางเมืองนครศรีได้ก่อสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ นายแรงทราบข่าวยินดีเป็นที่สุด จึงชวนสมบัติเท่าที่มีลงเรือไปทำบุญ แต่เรือถูกพายุต้องหาที่หลบอยู่นาน เมื่อมาถึงก็มีคนบอกว่าได้สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นายแรงเสียใจมากที่ไม่สมปรารถนา จึงชวนสมบัติไป

เก็บไว้ในถ้ำเล็กๆ แห่งหนึ่ง แล้วบอกให้ลูกน้องตัดหัวตัวเองไว้เผื่อถ้ำ ถ้ำลูกหลานของ
ตัวเองมาเอาจะผลึกหัวของเขาได้ก็จะเปิด

(เตชินี ขวลิศ, 2545 น. 80)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นิทานพื้นบ้านภาคใต้ได้แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาใน
พระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าของชาวไทยภาคใต้ ดังที่นิทานกล่าวถึง ความยินดีในการทำบุญของนายแรงที่จะนำ
ทรัพย์สินทั้งหมดที่ตนเองมีไปทำบุญพระบรมธาตุเจดีย์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่เมื่อไม่สามารถทำได้จึงสะสมบัติ
เอาไปเก็บไว้ในถ้ำด้วยความเสียใจ อธิบายให้เห็นความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์ ว่าเป็นศาสนสถานที่สำคัญ และ
เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของคนในภาคใต้ ดังที่ สุภารัตน์ ชามุแท และคณะ (2560, น. 11) ได้กล่าวว่า พระบรมธาตุ
เจดีย์นครศรีธรรมราชถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวนครศรีธรรมราช เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระ
บรมสารีริกธาตุ โดยมีพระทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้าเป็นที่เคารพสักการบูชา เป็นแหล่งรวมศรัทธาของเหล่า
พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนาของชาวใต้

3. อัตลักษณ์ด้านการละเล่น

การละเล่นพื้นบ้านสามารถสะท้อนภูมิปัญญาและวิถีชีวิตในพื้นที่ได้ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเล
กับชาวต่างชาติในสมัยโบราณ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้ของไทยในอดีตมีการละเล่นที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างชาติ
เช่น การเล่นจาโต (หมากรุก) เป็นต้น

นิทานเรื่อง *การเล่นจาโต* กล่าวถึง พระเจ้าขึงที่ชอบกินตับเด็กเป็นอาหาร สั่งให้คนนำเด็กมาถวายทุกวัน
จนวันหนึ่งได้เล่นจาโต (หมากรุก) พบว่าฝ่ายอำมาตย์แพ้ เพราะเหลือแค่หมาตัวขุนตัวเดียว พระเจ้าขึงจึงตระหนัก
ได้ว่าไม่ควรกินราษฎรจนหมด ไม่เช่นนั้นก็จะพ่ายแพ้ให้ศัตรู หลังจากนั้นพระเจ้าขึงจึงไม่กินตับเด็ก รักและปกครอง
ราษฎร จนบ้านเมืองเป็นสุข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะที่อำมาตย์เล่นหมากรุกกันอยู่นั้นพระเจ้าขึงก็นั่งดูอยู่ด้วย เมื่อเล่นไปปรากฏว่าฝ่าย
ตรงข้ามกับอำมาตย์ชนะ ฝ่ายอำมาตย์เหลือแต่ขุน (คือ กษัตริย์) จึงจนมุมไม่สามารถแก้ปัญหาได้
พระเจ้าขึงจึงได้ความคิดว่า ถ้าเรากินราษฎรหมดแล้วจะไปสู้รบกับศัตรูได้อย่างไร พระเจ้าขึงจึง
เกิดความรักราษฎร ไม่กินราษฎรอีกต่อไป และได้ปกครองบ้านเมืองอย่างมีความสุข

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 113)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในสมัยโบราณมีการนำจาโต (หมากรุก) มาเป็นเกมการละเล่นใน
ภาคใต้ ดังที่ ธนิสร์ ศรีศักดิ์ และ ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ (2553, น. 170) ได้กล่าวไว้ว่า หมากรุกหรือจาโตมีมา
ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในช่วงแรก หมากรุกเป็นกิจกรรมการละเล่นของชนชั้นสูงและพระสงฆ์ ต่อมาก็เป็นที่นิยมในหมู่ชน
ชั้นกลางลงมาเรื่อย ๆ จากนิทานเรื่องการเล่นจาโต แสดงให้เห็นถึงความหมายของการเล่นจาโตหรือหมากรุก เมื่อ
เปรียบเทียบกับกรปกครอง ที่มีตัวหมากเป็นเสมือนกันชนชั้นและตำแหน่งต่าง ๆ ในการปกครอง เป็นอัตลักษณ์ที่
โดดเด่นในการละเล่นของชาวใต้

4. อัตลักษณ์ด้านการใช้สมุนไพร

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคใต้เต็มไปด้วยภูเขาและป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องปรับตัวและ
ประยุกต์ใช้ผลประโยชน์จากธรรมชาติรอบตัว การใช้สมุนไพรที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่ การใช้ยางไม้
น้ำมันกับขี้ชันจับสัตว์ เป็นต้น

นิทานเรื่อง *เจ้าขี้ตูด* กล่าวถึง ชายที่มีหูดเต็มตัว เขาถูกเรียกว่า เจ้าขี้ตูด เจ้าขี้ตูดเป็นที่รังเกียจของชาวบ้าน
และครอบครัว จึงได้หนีออกมาใช้ชีวิตลำพังในป่า ต่อมาเมื่อถางป่าแล้ว ก็พบว่าต้นไม้ที่ตัดไปกลับมาขึ้นต้นได้

เหมือนเดิม จึงสืบหาความจริงจนพบกับเจ้าลิงที่มีกลองวิเศษ มันตีกลองและทำให้ต้นไม้ที่ตัดไปกลับมาขึ้นต้นได้ เจ้าชู้ตุดจึงได้วางแผนจับเจ้าลิงตัวนั้นโดยใช้ยางไม้ น้ำมันกับขี้ชันเป็นกับดัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พื้นเสียงร้องของลิงประหลาด ต้นไม้ที่เขาโค่นไว้ตั้งแต่เช้า จนเย็นก็ลุกขึ้นมาต่อติดกับต้น
เดิมจนหมด เมื่อเห็นดังนั้น เจ้าชู้ตุดจึงคิดอุบายหาทางจับเจ้าลิงตัวนั้นทันที พอกลับมาถึงกระท่อม
เขาก็รับนำยางไม้ น้ำมันกับขี้ชันที่หามาได้ ผสมกันแล้วนำไปเคี่ยวไฟ จนเหนียวหนึบเป็นอย่างดี
เตรียมไว้สำหรับจับลิงในวันพรุ่งนี้

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 44)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้เรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ประโยชน์ ดังเช่นในตัวอย่างของเจ้าชู้ตุด ที่ได้นำยางไม้และขี้ชันมาผสมกันทำเป็นอย่างเหนียว ๆ และนำไปจับสัตว์ ดังที่เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์ (2559, น. 1-2) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมรอบที่อยู่อาศัยของชาวใต้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติ ชาวใต้จึงเรียนรู้ที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำยางไม้และขี้ชัน (ยางไม้ที่แมลงขนาดเล็กชนิดหนึ่งทำมาสร้างรัง) มาผสมและเคี่ยวในความร้อน จนเกิดความเหนียว และนำยางที่มีความเหนียวนี้มาใช้จับสัตว์เพื่อนำไปประกอบอาหารหรือทำประโยชน์อื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในการเรียนรู้ที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ของชาวใต้โดดเด่น

5. อัตลักษณ์ด้านการติดต่อกับต่างชาติ

นิทานพื้นบ้านภาคใต้ ได้แสดงให้เห็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของพื้นที่ภาคใต้ของไทยคือ เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับคนต่างเชื้อชาติและต่างศาสนาามาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงปรากฏเรื่องราวที่กล่าวถึงการติดต่อกับชาวต่างชาติทั้งในด้านการค้าขายและการอาศัยอยู่ร่วมกันของชาวต่างชาติหรือต่างศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ ดังนี้

5.1 ด้านการค้าขายกับชาวต่างชาติ

เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน ทำให้ภาคใต้ได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้ากับพ่อค้าต่างชาติตั้งแต่สมัยโบราณ มีพ่อค้าจากหลากหลายเชื้อชาติเดินทางข้ามทะเลมาค้าขายที่เมืองท่าต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ของไทย เช่น การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างจีน-ไทยโดยใช้เรือสำเภา เป็นต้น

นิทานเรื่อง *เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว* กล่าวถึง ลิ้มกอเหนี่ยวน้องสาวของลิ้มโต๊ะเคี่ยม เดินทางมายังภาคใต้ของประเทศไทย เมื่อพี่ชายที่เดินทางมาทำการค้าขายไม่กลับประเทศจีนนานกลายเป็น โดยสาบานไว้ว่าจะไม่กลับประเทศจีนหากพาพี่ชายกลับไปไม่ได้ เมื่อมาถึงก็ขอร้องให้ลิ้มโต๊ะเคี่ยมกลับประเทศจีนกับตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลิ้มกอเหนี่ยวออกเดินทางจากเมืองจีนด้วยเรือสำเภาจน กระทั่งมาถึงเมืองปัตตานี
และได้พบกับลิ้มโต๊ะเคี่ยมพี่ชายจึงขอร้องอ้อนวอนให้กลับบ้านไปหาแม่พร้อมกับตน

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 55)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในสมัยโบราณ การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนมีเรือสำเภาเป็นสื่อกลาง ชาวจีนเดินทางมาติดต่อกับคนไทยผ่านเรือสำเภา ดังที่ ปิยชาติ สิงห์ (2553, น. 18-19) ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตกาล การเดินทางข้ามประเทศผ่านสภาพภูมิศาสตร์ที่มีป่าไม้จำนวนมากเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ช่วงสมัยการปกครองแบบราชวงศ์ของจีนที่เริ่มแผ่ขยายอำนาจและเศรษฐกิจไปยังต่างประเทศ มีการขนส่งสินค้าไปขายยังต่างแดนทางทะเล ต่อมาหลังจากที่จีนและไทยเป็นพันธมิตรทางการค้าต่อกัน การติดต่อกันระหว่างสองประเทศมีการอาศัยเรือสำเภาเป็นพาหนะในการเดินทางไปมาหาสู่กันและบรรทุกสินค้าไปค้าขายซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในการติดต่อกับต่างประเทศ ซึ่งภาคใต้ของประเทศไทยมีพื้นที่ติดทะเล จึงกลายมาเป็นเมืองท่าสำคัญในการติดต่อกับต่างชาติทางทะเลจนถึงปัจจุบัน และเรือสำเภาที่ไทยกับจีนใช้ติดต่อกันในอดีตรองเหลือให้เห็นอยู่จำนวนมาก

5.2 ด้านการอยู่ร่วมกันในพื้นที่

นอกจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยจะเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับต่างชาติแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันอีกด้วย มีชาวต่างชาติ ต่างศาสนาและความเชื่อเดินทางมาอาศัยอยู่ร่วมกันกับคนไทยในพื้นที่ภาคใต้จำนวนมาก ทำให้เกิดอัตลักษณ์ด้านการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ของไทย เช่น ความหลากหลายของชนชาติในพื้นที่ภาคใต้ เป็นต้น

นิทานเรื่อง *เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว* กล่าวถึง หลังจากที่ลิ้มโตะเคียมถูกกล่าวหาว่าสมรู้ร่วมคิดกับกลุ่มโจรสลัดที่ประเทศจีน ลิ้มโตะเคียมก็เดินทางเพื่อหลบหนีจากการถูกจับกุมไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งมาถึงเมืองปัตตานี ทางภาคใต้ของประเทศไทย และได้แต่งงานกับหญิงมุสลิมในประเทศไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต่อมาไม่นานลิ้มโตะเคียมก็ตกหลุมรักกับธิดาสาวสวยของเจ้าเมืองปัตตานี และเมื่อไม่มีอุปสรรคอันใดมาขัดขวางทั้งสองจึงเข้าสู่พิธีแต่งงานอยู่กินกันฉันสามีภรรยา โดยลิ้มโตะเคียมยินยอมเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง พร้อมกับตั้งถิ่นฐานครอบครัวอยู่ที่เมืองปัตตานีนั่นเอง

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 55)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยมีผู้อยู่หลากหลายเชื้อชาติและศาสนา ทั้งชาวไทย ชาวจีน ชาวอินเดีย และชาวคาบสมุทรมลายู ตัวอย่างจากนิทานจะเห็นได้ว่ามีทั้งคนไทยและคนจีน ซึ่งมีทั้งคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่าคนมุสลิมและคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ อาศัยอยู่ร่วมกันในจังหวัดปัตตานี ดังที่ ฟาสนี สมะมีแม็ง (2559, น. 7) ได้กล่าวไว้ว่า เนื่องจากภาคใต้ของประเทศไทยเปรียบได้กับเป็นประตูสู่การค้ากับต่างชาติ เนื่องจากมีเมืองสำคัญที่พ่อค้าต่างชาติเดินทางข้ามทะเลมาติดต่อค้าขายและสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม ในพื้นที่มลายู ทำให้มีความหลากหลายทั้งชนชาติไม่ว่าจะเป็นไทย จีน อินเดีย ฯลฯ รวมถึงมีหลากหลายศาสนาในพื้นที่เดียวกัน โดยศาสนาหลักจะประกอบด้วยศาสนาพุทธและอิสลาม แสดงให้เห็นว่าภาคใต้ของไทยมีความหลากหลายของประชากรที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ ซึ่งมีความโดดเด่นกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

6 อัตลักษณ์ด้านค่านิยม

ด้วยสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและมุมมองความเชื่อของชาวไทยภาคใต้ ก่อให้เกิดค่านิยมที่น่าสนใจ ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

6.1 ค่านิยมความกล้าหาญ

เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ของไทยในสมัยก่อน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มักถูกคนที่มีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าข่มเหงหรือเอารัดเอาเปรียบ แต่ชาวไทยภาคใต้เป็นคนรักศักดิ์ศรี หัวใจ เด็ดขาด อดทน รู้จักปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง จึงเกิดค่านิยมความกล้าหาญในการปกป้องสิทธิ์ของตนเองขึ้นมา เช่น คนจนแค้นคนรวยพลเมืองต่อสู้กับเจ้าเมือง เป็นต้น

1) คนจนแค้นคนรวย

นิทานเรื่อง *อ้ายข้าวเย็นของไฟ* กล่าวถึง ชายผู้ยากจนคนหนึ่งนามว่า อ้ายข้าวเย็นของไฟ เขาถูกเศรษฐีและลูกสาวเศรษฐีดูถูกไปขโมยเงินของผู้อื่นมา จึงได้หาทางแก้แค้นทั้งสองคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เศรษฐีกับลูกสาวเข้าใจว่า อ้ายข้าวเย็นของไฟขโมยเขามา จึงไม่ยอมรับไว้ ทั้งที่ว่าอย่างเสียๆ หายๆ เข้าอีก อ้ายข้าวเย็นของไฟเสียใจและเจ็บใจมาก วันหนึ่ง ลูกสาวเศรษฐีนั่งปัสสาวะอยู่ที่ร่องนอกชานบ้าน อ้ายข้าวเย็นของไฟคิดหาทางแก้แค้นได้ในทันที จึงท่องคาถาตูด ทำให้ลูกสาวเศรษฐีต้องนั่งอยู่กับร่องที่นอกชาน ลูกขึ้นไบนอนไม่ได้

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 38)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีความรักศักดิ์ศรี รู้เท่าทันผู้อื่น และมีความกล้าแสดงออก ทำให้มีความกล้าหาญในการปกป้องสิทธิของตนเองเมื่อถูกเอารัดเอาเปรียบ ดังที่ อาคม เดชทองคำ (2546, น. 36-37) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้หัวโง่ เฉลียวฉลาด รู้จักปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ ในอดีตภาคใต้ของไทยเป็นแหล่งที่ตั้งของหัวเมืองสำคัญจำนวนมาก ทำให้ชาวไทยภาคใต้มีความกล้าหาญ ไม่ยอมถูกเอารัดเอาเปรียบ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ด้านค่านิยมความกล้าหาญขึ้นมา

นิทานเรื่อง *เจ้าขี้ตูด* กล่าวถึงเมื่อเจ้าขี้ตูดได้เรือสำเภาทองมาแล้วแล่นกลับไปหาพ่อแม่ ระหว่างทางได้จอดเทียบท่าพักเรือที่หน้าบ้านเศรษฐี เศรษฐีโลกมาหวังได้เรือสำเภาทองมาเป็นของตนเอง จึงวางอุบายให้คนเอาเต้าทองคำไปซ่อนในสำเภาทองเจ้าขี้ตูด แล้วอ้างว่าหากคันในสำเภาทองเจอว่าขโมยเต้าทองคำไป จะต้องยกสำเภาทองให้ เจ้าขี้ตูดเสียทำให้เศรษฐีจึงเสียเรือสำเภาทองไป เมื่อพระอินทร์ทราบ จึงส่งนางฟ้าคนรักของเจ้าขี้ตูดมาพร้อมกับเรือสำเภาทองอีกลำ เพื่อให้เจ้าขี้ตูดได้กลับบ้านไปหาพ่อแม่ เมื่อมาจอดเทียบท่าที่บ้านของเศรษฐี เศรษฐีจึงจะใช้อุบายเดิมในการยึดสำเภาทองมาเป็นของตน แต่นางฟ้ารู้ทัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฝ่ายนางฟ้าเมื่อรู้ว่าคนรักกำลังได้รับความเดือดร้อนก็รีบนำสำเภาทองไปจอดเทียบท่าที่หน้าบ้านของเศรษฐี ทำให้เศรษฐีเกิดความอยากได้สำเภาทองอีกจึงใช้อุบายเดิม แต่นางฟ้ารู้ทันกลอุบายเศรษฐี นำเต้าทองคำที่แอบซ่อนไว้ไปทิ้งน้ำ

รุ่งเช้าเศรษฐีก็เอะอะโวยวายตามหาเต้าทองคำที่หายไปและสงสัยว่าเต้าทองคำอันล้ำค่าจะต้องอยู่ในสำเภาทองของนางฟ้า จึงขอคืนสำเภาทอง ซึ่งนางฟ้าได้บอกกับเศรษฐีว่าให้ลงไปค้นหาเต้าทองคำได้ แต่ถ้าไม่พบทรัพย์สินสมบัติของเศรษฐีจะต้องตกมาเป็นของนางฟ้าทั้งหมด เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็ตอบตกลงทันที เพราะมั่นใจว่าเต้าทองคำที่นำไปซ่อนไว้ตั้งแต่เมื่อคืนยังอยู่ในสำเภาทองอย่างแน่นอน

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 49-50)

จากเนื้อหาในตัวอย่างนิทานดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้เป็นคนรักศักดิ์ศรี กล้าแสดงออก รู้ทันคนและรู้จักปกป้องสิทธิของตนเองไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ดังที่ อาคม เดชทองคำ (2546, น. 36-37) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้รู้จักที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง หัวโง่ รู้เท่าทันผู้อื่น และมีความกล้าแสดงออก ทำให้มีความกล้าหาญในการปกป้องสิทธิของตนเอง เป็นลักษณะนิสัยที่โดดเด่นของชาวไทยภาคใต้

2) พลเมืองต่อสู้กับเจ้าเมือง

นิทานเรื่อง *นักฟังนิทาน* กล่าวถึง ชายหนุ่มเดินเข้าไปในอุทยาน และได้พบรักพระธิดาของพระราชา พระราชาทราบความจึงไม่พอใจ ออกคำสั่งให้จับชายหนุ่มไปประหาร แต่ชายหนุ่มได้ต่อสู้สารพัด และขอให้พระพิรุณเสกฝนให้ตกลงมาเรื่อย ๆ เมื่อฝนตกไม่หยุดจนน้ำท่วมปราสาท ชายหนุ่มจึงใช้โอกาสนี้ในการต่อรองกับพระราชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อเหตุการณ์เป็นไปตามความต้องการ ชายหนุ่มจึงบอกให้คนรับใช้ของพระธิดาไปกราบทูลพระราชาว่า ถ้าต้องการให้ฝนหยุดตก พระราชาจะต้องยกพระธิดาให้กับตน ซึ่งครั้งแรกพระราชาทรงไม่ยอมทำตามข้อเสนอ ฝนจึงตกลงมาอย่างหนักอีกเจ็ดวันเจ็ดคืนจนน้ำท่วมถึงปราสาทชั้นที่สอง พระราชาก็ยังไม่ทรงยินยอม ฝนจึงตกลงมาอย่างหนักต่อเนื่องกันไปอีกเจ็ดวัน จนน้ำท่วมถึงปราสาทชั้นที่สี่ ในที่สุดพระราชาก็ทรงยอมทำตามข้อเสนอของชายหนุ่ม ฝนที่ตกลงมาอย่างหนักจึงหยุดตกทันที ส่วนน้ำก็ลดลงเรื่อย ๆ จนแห้งสนิท พระราชาจึงจัดพิธีอภิเษกสมรสระหว่างพระธิดากับชายหนุ่มอย่างยิ่งใหญ่ พร้อมกับบราซากิเชกให้ชายหนุ่มขึ้นครองเมืองสืบต่อไป

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 122)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ในอดีตเป็นแหล่งพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อ มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ทำให้ชาวไทยภาคใต้รู้จักการสร้างปฏิสัมพันธ์ มีทักษะด้านการเจรจาเพื่อรักษาสีทธิและสร้างผลประโยชน์แก่ตนเอง และชาวไทยภาคใต้ยังเป็นคนหัวไว เชื้อมั่นในตนเอง รักในศักดิ์ศรี ดังที่ อาคม เดชทองคำ (2546, น. 36-37) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีความเฉลียวฉลาด รู้เท่าทันผู้อื่นและกล้าแสดงออก ทำให้มีความกล้าหาญในการปกป้องสิทธิของตนเองและมีทักษะในการสื่อสารเพื่อสร้างผลประโยชน์แก่ตนเอง นอกจากนี้ ในสมัยก่อน ภาคใต้ของไทยมีหัวเมืองหลายแห่ง เป็นภูมิภาคที่เคยมีอำนาจเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวไทยภาคใต้ในปัจจุบันที่เคยมีอำนาจมาก่อนไม่ยอมก้มหัวให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ แสดงให้เห็นถึงค่านิยมความกล้าหาญอันโดดเด่นของชาวไทยภาคใต้

6.2 ค่านิยมเรื่องฐานะทางการเงิน

เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้ของไทยจำนวนมากมีฐานะที่ยากจน ทำให้คนที่สามารถสร้างอาชีพและมีเงินจำนวนมากเกิดความรู้สึกทระนงตนและหยิ่งผยองในฐานะ จึงเกิดค่านิยมเรื่องฐานะทางการเงินขึ้น ตัวอย่างที่มักปรากฏในนิทานพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้ของไทย เช่น คนรวยดูถูกคนจน ดังตัวอย่างนิทานต่อไปนี้

นิทานเรื่อง *หนูกัดเหล็ก* กล่าวถึง บุตรมหาเศรษฐีที่พูดอะไรออกมา คนรอบตัวก็มักจะเชื่อคำของเขา เนื่องจากเขามีอำนาจและมีเงินจำนวนมาก วันหนึ่ง เขาต้องการพิสูจน์ใจของมิตรสหาย จึงปลอมตัวเป็นคนยากจน ไปเล่าเรื่องเรื่องหนึ่งให้มิตรสหายฟัง พบว่าเพื่อนของตนไม่เชื่อในสิ่งที่พูด เพราะเห็นว่าเป็นคนจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อบุตรมหาเศรษฐีเห็นว่าเมื่อเพื่อนไม่เชื่อแล้วก็เสียใจจึงลา พวกเพื่อนกลับมาบ้าน
ขณะที่เดินมาตามทางจนถึงบ้านก็ไม่วายคิด ว่าคนจนพูดสิ่งไรไม่มีใครเชื่อ กินไม่ได้นอนไม่
หลับ

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 111)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เดิมทีคนใต้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้คนที่มั่งคั่งและร่ำรวยมักได้รับคำชื่นชมและชื่นชอบจากผู้คนรอบข้าง และคนรวยมักดูถูกคนที่จนกว่า ดังที่ สมเจตน์ อัมพรพรต (2535, น. 180-184) ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีต ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่มักมีฐานะยากจน ชาวบ้านคนอาศัยการประกอบอาชีพที่รายได้ไม่สูงนัก คนที่ร่ำรวยกว่ามักดูถูกคนที่ยากจนว่าไร้ความสามารถ ไม่น่าเชื่อถือ และเอารัดเอาเปรียบคนที่มีความฐานะทางการเงินต่ำกว่าสารพัด เป็นค่านิยมที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมภาคใต้ของไทยในอดีต แต่ในปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำเหล่านี้นั้นเริ่มทยอยลดลง ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นธรรมมากขึ้น

7. อัตลักษณ์ด้านการเจรจา

เนื่องจากชาวไทยภาคใต้ได้พบผู้คนที่มีความหลากหลายเชื้อชาติ จึงทำให้ชาวไทยภาคใต้มีทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและความสามารถในการพูด ตัวอย่างที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน เช่น มีความสามารถในการต่อรอง ชอบพูดจาโอ้อวด เป็นต้น ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1) มีความสามารถในการต่อรอง

นิทานเรื่อง *ยักษ์ยอแม่มะ* กล่าวถึง สองพี่น้องที่คนหนึ่งเป็นคนขาดทุนแต่มีสมองอันชาญฉลาด ส่วนอีกคนเป็นคนตาบอด คนที่ขาดทุนจะคอยเป็นคนเป็นตัวตลกให้คนที่ตาบอด คนที่ตาบอดจึงแบกคนขาดทุนขึ้นหลังไปด้วยตลอด วันหนึ่งสองพี่น้องคู่นี้เดินไปในป่า เก็บเต่า จอบและเถาว์วัลย์ที่เจอไปตามทางด้วย ก่อนจะพลัดหลงเข้าไปในเมืองยักษ์ ถูกยักษ์ขู่จะจับกิน คนที่ขาดทุนเป็นคนฉลาด จึงได้ขู่ยักษ์ว่าตนเองเป็นยักษ์ที่ตัวใหญ่กว่าโดยใช้อุบายต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้ายักษ์เอาเหาที่หัวมาให้ดูแล้วบอกว่า ถ้าสองพี่น้องมีเหาที่ใหญ่กว่าจะปล่อยไป
สองพี่น้องจึงเอาเต่ามาให้ดูแล้วบอกว่านี่คือเหาของเขา ยักษ์ตกใจจึงเอาฟันที่ใกล้จะหักดึง
ออกมาแล้วให้สองพี่น้องเตรียมตัวตาย เพราะคงไม่มีฟันใหญ่เท่าฟันของยักษ์ แต่สองพี่

น้องก็เอาจอบออกมาแล้วบอกว่านี่คือฟันของเขา ทำให้ยักษ์ตกใจ เหน่านั้นยังไม่พอ เจ้าชา
 ด่วนยังเอาเถาว์ลัยออกมาแล้วบอกยักษ์ว่านี่คือเส้นผมที่แท้จริงของเรา ยักษ์เห็นแล้วตกใจ
 เพราะเส้นใหญ่มาก จึงยอมแพ้แล้วปล่อยพี่น้องคู่นี้ให้จากไปด้วยความกลัว ไม่รู้ว่าสองพี่น้อง
 คู่นี้เป็นตัวละครไหนแน่

(เตชินี ขวลิขิต, 2545 น. 96)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า พี่น้องทั้งสองคนพยายามหาทางเอาตัวรอดจากยักษ์ที่น่ากลัว
 และมีอำนาจมากกว่า โดยการใจสู้เสียและใช้ความกล้าหาญในการเจรจาเพื่อหาทางรอด แสดงให้เห็นว่าชาวไทย
 ภาคใต้มีความสามารถในการต่อรองและเอาตัวรอดเก่ง ดังที่ อาคม เดชทองคำ (2546, น. 34) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทย
 ภาคใต้เป็นคนที่มีความสามารถในการเจรจาต่อรอง รู้จักปกป้องสิทธิของตนเอง นอกจากนี้ พื้นที่ภาคใต้ของไทยเป็น
 พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อและวัฒนธรรม เป็นแหล่งพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ความ
 หลากหลายทางวัฒนธรรมทำให้ชาวไทยภาคใต้มีทักษะในการปรับตัว เรียนรู้ที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มี
 ความสามารถในการเจรจาต่อรอง มีอัตลักษณ์ด้านการพูดที่โดดเด่น ทำให้สามารถใช้ทักษะการเจรจาในการสร้าง
 ผลประโยชน์ที่ดีแก่ตนเองได้อย่างดีเยี่ยม จึงสามารถใช้คำพูดในลักษณะที่แสดงตนเหนือกว่าเพื่อข่มขู่ฝ่ายและปกป้อง
 สิทธิของตนเองดังที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านการเจรจาของชาวไทยภาคใต้ที่โดดเด่น

2) ขอบพุดจาโอ้อวด

นิทานเรื่อง พระวรวงศ์ กล่าวถึง เจ้าชายสององค์นามว่า พระสุริยมาศและพระวรวงศ์ ถูกนางมเหสีฝ่าย
 ซ้ายใส่ความว่าถูกเจ้าชายทั้งสองปลุกปล้ำกระทำความผิดมิร้าย ทำให้เจ้าชายทั้งสองพระองค์ถูกตัดสินโทษ พระสุริยมาศ
 และพระวรวงศ์จึงหลบหนีออกจากเมือง ระหว่างทางหลบหนีก็พบกับไก่อดำและไก่ขาวกำลังต่อสู้กัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ระหว่างการหลบหนีเจ้าชายทั้งสองเห็นไก่อดำและไก่ขาวกำลังต่อสู้กัน ซึ่งไก่อดำอวด
 ตัวว่า “หากผู้ใดได้กินเนื้อของข้าแล้ว ผู้นั้นจะได้เป็นพระราชา” ส่วนไก่ขาวก็อวดบ้างว่า
 “ใครก็ตามที่กินเนื้อของข้าจะมีพลังปานเจ็ดช้างสาร” แล้วไก่ทั้งสองตัวก็เข้าต่อสู้กันอย่าง
 อุดลุดจนตายไป พร้อมกันทั้งคู่

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 28)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า คนไทยชาวใต้ขอบพุดจาโอ้อวดว่าตนเองมีความสามารถและไม่
 ยอมอ่อนข้อหรือถ่อมตน ดังที่ มนต์วี ทองเสนห์ และคณะ (2558, น. 15-17) ได้กล่าวไว้ว่า มีการสร้างตัวละครใน
 หนังสือจากนิยายของคนใต้บางตัวที่ขอบพุดจาโอ้อวด และตามที่ อาคม เดชทองคำ (2546, น. 37) ได้กล่าวไว้ว่า
 ชาวไทยภาคใต้มีความตรงไปตรงมา ชอบชิงการเป็นผู้นำและชอบทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่ สาเหตุนี้ทำให้ชาวใต้ขอบ
 พุดจาโอ้อวดในความสามารถและสิ่งที่ตนมีอย่างตรงไปตรงมา แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านการเจรจาที่โดดเด่นของ
 คนไทยชาวใต้ที่แตกต่างจากชาวไทยในภาคอื่น ๆ ชาวไทยในภาคอื่น ๆ มักจะมีความอ่อนน้อมถ่อมตัวและไม่กล้า
 พุดจาโอ้อวด

8. อัตลักษณ์ด้านคติและคำสอน

ในอดีต ชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้ของไทยมีนิสัยรักครอบครัวและพวกพ้อง ความปรารถนาดีจากคนรุ่นก่อน
 ก่อให้เกิดการส่งต่อคติและคำสอนที่มีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังมากมาย นิทานพื้นบ้านภาคใต้หลายเรื่องได้สอดแทรกคติ
 เตือนใจเพื่อให้ผู้ฟังนิทานได้นำไปปรับใช้ในชีวิตรับ เช่น คำสอนให้เลิกคบคน คำสอนให้น้ำของจากที่อื่นติดไม้ติดมือ
 กลับมาบ้านทุกครั้ง เป็นต้น ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1) คำสอนให้เลือกคบคน

นิทานเรื่อง *อ้ายข้าวเย็นของไฟ* กล่าวถึง ครอบครัวของสุทธิกรรม หลังจากบิดาของเขาเสียชีวิต ได้ฝากคำสอนเอาไว้มากมายในการตัดสินใจเลือกคบคน ซึ่งในนิทานสุทธิกรรมไม่เชื่อคำสอนของพ่อ จนกระทั่งได้พิสูจน์ด้วยตนเอง จึงเห็นว่าคำสอนเหล่านั้นมีประโยชน์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครั้นต่อมาเศรษฐกิจถึงแก่กรรม โดยฝากฝังคำสั่งสอนสำคัญให้กับสุทธิกรรม นั่นคือ ห้ามแต่งงานกับหญิงสามผัว ห้ามคบค้ากับชายสามโบสถ์ และศิษย์ร้ายครู (เร่ไปตามสำนักครูต่างๆ) ถ้าจะแต่งงานให้แต่งงานกับสาวแท้ (กุลสตรี) ไม่ใช่สาวแสร้ง (หญิงที่แสร้งเอาเรื่องชั่วมาใส่ตัวและคนอื่น) หรือให้แต่งงานกับแม่หม้าย (หญิงที่สามีตาย) ไม่ใช่แม่หมั้น (หญิงที่ทอดทิ้งสามีไปมีคู่หรือมีสามีใหม่) และไม่ควรรอยุ่ในบ้านเมืองที่มีผู้ปกครองสองคนหรือมีผู้ปกครองหุบเขาขาดเหตุผล

(อานนท์ อาทิตยอุทัย, 2550 น. 38)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีคำสอนว่าอย่าเลือกคบกับหญิงที่เคยมีสามีมากกว่า 3 คน หรือชายสามโบสถ์ (แปลว่า ชายที่บวชมาเกิน 3 ครั้ง) หรือคนที่ไม่กตัญญูต่อครูบาอาจารย์ คำสอนเหล่านี้ล้วนเกี่ยวกับการเลือกคบคนที่ไว้ใจได้ ดังที่ ปรียากรณ์ ชูแก้ว (2564, น. 70) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีความระมัดระวังในการเลือกคบคน แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้เน้นไว้ใจคนยาก แต่เมื่อไว้ใจแล้ว จะเชื่อมั่นและยกย่องมิตรสหายเหนือผู้อื่น รวมถึงเหนือเหตุผลใด ๆ ด้วย แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยภาคใต้ที่เลือกคบคนและไว้ใจคนยากได้เป็นอย่างดี

2) คำสอนให้น้ำของจากที่อื่นติดไม้ติดมือกลับมาบ้านทุกครั้ง

นิทานเรื่อง *หมากับแมว* กล่าวถึงครอบครัวหนึ่งที่มีบุตรชายชื่อว่า บุญ พ่อของบุญเสียชีวิตตั้งแต่บุญยังเด็ก และได้สั่งเสียเอาไว้ว่า ทุกครั้งที่บุญออกไปข้างนอก ต้องนำของติดไม้ติดมือกลับมาด้วยเสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นานมาแล้ว มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่าบุญ อาศัยอยู่กับแม่เพียงลำพัง ส่วนพ่อมันตายจากเขาไปตั้งแต่ยังเล็ก โดยพ่อได้สั่งเสียเป็นครั้งสุดท้ายกับเด็กชายบุญว่าเวลาไปไหนมาไหนเมื่ออี (จะ) หลบ (กลับ) บ้านหลบช่อง ลูกอย่าลืมหาไร (อะไร) ติดไม้ติดมือหลบมาบ้านด้วยนะ และอีกอย่างหนึ่งเวลาลูกอยู่บ้านให้ดูแลรักษาหมารักษาแมวไว้ด้วย

(ภุชกร เพชรนอก, 2555 น. 9)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้มีคำสอนแก่ลูกหลานว่า เมื่อออกไปนอกบ้าน ไม่ว่าจะออกไปทำงาน เที่ยวเล่น เดินทางไกล หรือกิจกรรมอื่นที่ต้องออกจากบ้าน ทุกครั้งจะต้องนำของจากที่อื่นกลับมาที่บ้านด้วย ดังที่ พิชลิน จินนุ (2556, น. 38) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวใต้มีวิถีชีวิตที่โอบล้อมด้วยธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ในสมัยโบราณยังไม่มีความสะดวกสบายเข้าถึง ชาวใต้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและประกอบอาชีพเกี่ยวธรรมชาติ ด้วยฐานะทางการเงินในสมัยนั้น การตามหาของมีค่าของชาวใต้จึงเป็นเรื่องสำคัญในชีวิต จึงเกิดคำสอนที่ว่าเมื่อชาวใต้ได้ออกไปนอกบ้าน จะต้องหาของมีค่ากลับมาที่บ้านเสมอ ไม่ควรกลับมามือเปล่า แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านคำสอนที่โดดเด่น ในปัจจุบันคำสอนเรื่องการนำของจากที่อื่นกลับมาที่บ้านทุกครั้งเริ่มหายไป แต่ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย

9. อัตลักษณ์ด้านการบันทึกความเป็นมาของชุมชน

นิทานพื้นบ้านภาคใต้บางเรื่องได้บอกเล่าถึงชื่อสถานที่และความเป็นมาของชุมชน แสดงให้เห็นว่าภาคใต้มีประวัติอันยาวนาน และเป็นเรื่องราวในอดีตของสถานที่สำคัญในภาคใต้ มักจะมีนิทานอธิบายเหตุเชื่อมโยงกับประวัติของชุมชน แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเป็นมาอันยาวนานก่อนที่จะเป็นตัวตนชาวใต้อย่างเช่นทุกวันนี้ ดังประเด็นการวิเคราะห์ต่อไปนี้

9.1 สถานที่สำคัญ

สถานที่สำคัญในภาคใต้ของไทยส่วนใหญ่ได้รับการตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญหรือบุคคลสำคัญ เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งตราตรึงอยู่ในใจของชาวไทยภาคใต้ตลอดมา สถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น เขานางพลับพลึง เขาแม่รำพึง พระผุดและวัดพระทองเขาช้าง จังหวัดพังงา เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาตังกวน เป็นต้น

1) เขานางพลับพลึง

นิทานเรื่อง *เขานางพลับพลึง* กล่าวถึง ที่มาของการตั้งชื่อภูเขาแห่งหนึ่งทางภาคใต้ของไทย ซึ่งมีประวัติอันน่าสนใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ได้มีสาวสวยคนหนึ่ง ชื่อว่า “พลับพลึง” หลงทางมาแล้ว
เข้า อาศัยอยู่ที่ภูเขาแห่งหนึ่ง เธอมีชีวิตอยู่ได้ไม่นานก็เสียชีวิตลง ต่อมาชาวบ้านเรียกเขา
นี้ว่า “เขานางพลับพลึง”

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 160)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวไทยภาคใต้ตั้งชื่อของสถานที่ตามบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญที่เคยเกิดขึ้นในอดีต จากเนื้อหาในนิทานพื้นบ้านเรื่องเขานางพลับพลึงกล่าวถึงภูเขานางพลับพลึงเสียชีวิตไว้ว่า เคยมีทหารกลุ่มหนึ่งเดินทางมาผ่านมาพักแรมที่เขานางพลับพลึง ด้วยความเมตตา วิญญาณของนางพลับพลึงก็ได้มอบอาหารและน้ำให้ กลุ่มทหารที่ได้กินอาหารกลับไม่มีอะไรตอบแทนบุญคุณของผู้ที่ช่วยเหลือ จึงถาญจจาและมอบไว้ให้ก่อนจากไป วิญญาณของนางพลับพลึงโกรธมาก หลังจากนั้นจึงไม่เคยช่วยเหลือผู้ที่ผ่านไปมาบนภูเขาแห่งนั้นอีกเลย จะเห็นได้ว่าชาวไทยภาคใต้มีความเชื่อเรื่องผีสงนางไม้และผีเจ้าที่เจ้าทางเหมือนกับภูมิภาคอื่น ๆ จึงได้ตั้งชื่อภูเขาแห่งนี้ว่า เขานางพลับพลึง

2) พระผุดและวัดพระทอง

นิทานเรื่อง *พระผุด* กล่าวถึง วันหนึ่ง มีเด็กเลี้ยงควายเอาเชือกควายไปผูกที่เศียรพระพุทธรูปเพราะคิดว่าเป็นตอไม้ ต่อมาเด็กคนนั้นก็ป่วยตาย พ่อของเด็กฝันว่าลูกที่ตายได้ไปลบหลู่ดูหมิ่นพระพุทธรูป ตื่นมาจึงชวนชาวบ้านออกตามหา เมื่อพบกับพระพุทธรูปก็พยายามจะนำขึ้นมาแต่ก็ไม่สำเร็จ จึงเป็นที่มาของชื่อองค์พระพุทธรูปดังตัวอย่างต่อไปนี้

รุ่งขึ้นพ่อของเด็กจึงชวนพี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อนบ้านพากันไปค้นหา เมื่อพบแล้ว
จึงช่วยกันทำความสะอาดบริเวณนั้น ถางหญ้า ถางดินให้เรียบ ปรากฏว่าได้แลเห็นองค์
พระส่วนบนอยู่พื้นดิน คิดจะขุดและช่วยให้พ้นจากดิน แต่ทำอย่างไร ๆ ก็เอาขึ้นไม่ได้ จึง
ปล่อยไว้ อยู่อย่างนั้นตลอดมา ภายหลังได้มีการสร้างทอหุ้มพระส่วนที่โผล่พ้นจากดิน
แล้วสร้างวัดขึ้นตรงบริเวณนั้น องค์พระนั้น เรียกว่า “พระผุด” วัดนั้นเรียกว่า “วัดพระ
ทอง” และเรียกกันอย่างนั้นเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

(อานนท์ อาทิตย์อุทัย, 2550 น. 103-104)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า จากเนื้อหาในนิทานพื้นบ้าน พระผุดถูกตั้งชื่อจากลักษณะของพระพุทธรูปที่ผุดขึ้นมาจากดิน จะเห็นได้ว่าวัดพระทองแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ก่อตั้งขึ้นมาจากความเชื่อของชาวบ้านที่เลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนา ดังที่ สมพร ธุรี (2557, น. 25-27) ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากศาสนาอิสลามที่ได้รับอิทธิพลมาจากฝั่งมลายูแล้ว ชาวไทยภาคใต้ในหลายพื้นที่ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธรูปศาสนา เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปมักได้รับความสนใจและได้รับการบันทึกความเป็นมาเอาไว้ เช่นเดียวกับการตั้งชื่อพระพุทธรูปตามสถานการณ์ที่พบและตั้งชื่อวัดตามพระพุทธรูป แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นมาของภาคใต้ของไทยที่มีพระพุทธรูปเป็นสิ่งสำคัญ

3) ตำนานเขาช้าง (จังหวัด พังงา)

นิทานเรื่อง ตำนานเขาช้าง (จังหวัด พังงา) กล่าวถึง ตายมดิงที่วิ่งไล่จับช้างตัวหนึ่งไปเรื่อย ๆ เมื่อฆ่าช้างตัวนั้นได้ ส่วนต่าง ๆ ของช้างก็กลายเป็นที่มาของชื่อสถานที่สำคัญในจังหวัดพังงา เช่น บ้านตากแดด เขาช้าง ถ้ำพุงช้าง วังหม้อแกง เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช้างยังกระเลื่อกระสนหนีต่อไปจนหมดแรงก็หมอบนอนอยู่กลางแดด

ปัจจุบันเรียกบริเวณนั้นว่า “บ้านตากแดด” เมื่อตามมาถึงได้ใช้หอกแทงตรงท้องของช้างเลือดไหลทะลักออกมาในที่สุดก็สามารถล้มช้างพลายได้สำเร็จ ช้างนั้นกลายเป็นหินเรียกว่า “เขาช้าง” ตรงส่วนที่เป็นท้องของช้าง ซึ่งมีเลือดไหล ทะลักออกมานั้นกลายเป็นน้ำตก และท้องช้างกลายเป็นถ้ำใหญ่เรียกว่า “ถ้ำพุงช้าง” และด้วยความแค้นของตายมดิงได้ผ่าท้องช้างล้วงเอาตับไตไส้พุงออกมาต้ม แงกกินเป็นอาหาร พอกินเสร็จก็ยกหม้อข้าวหม้อแกงเหวี่ยงลงในวังน้ำใกล้ ๆ นั้น ปัจจุบันเรียกบริเวณนั้นว่า “วังหม้อแกง” ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับตลาดพังงา และต่อมาคำว่า “พังงา” นี้เอง ได้กลายมาเป็น “พังงา”

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 8)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อชาวไทยภาคใต้เป็นอย่างมาก เมื่อมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับช้าง จึงได้ก่อให้เกิดการตั้งชื่อสถานที่สำคัญตามช้างในจังหวัดพังงาหลายแห่ง ยกตัวอย่างจากในนิทาน เช่น เขาช้าง ถ้ำพุงช้าง เป็นต้น ดังที่ กิตติยา กิตติบดีสกุล (2549, น. 60) ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีต ช้างเป็นสัตว์สำคัญกับไทยเป็นอย่างมาก นอกจากใช้เป็นสัตว์แรงงานหรือพาหนะแล้วยังได้นำช้างมาใช้ในการประกอบพิธีสำคัญต่าง ๆ ชาวไทยภาคใต้ได้ตั้งชื่อสถานที่สำคัญตามเรื่องเล่าขานของตำนานเขาช้าง (จังหวัดพังงา) แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของการตั้งชื่อสถานที่ของชาวไทยภาคใต้ที่โดดเด่น นอกจากนี้ หากได้ศึกษาเรื่องราวของตำนานเขาช้าง (จังหวัดพังงา) จะพบว่ามีสถานที่สำคัญทางภาคใต้อีกหลายแห่งที่ตั้งชื่อตามเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมานี้ เช่น หินลูกช้าง เขาพราหมณ์ ถ้ำดินปืน บ้านช้างนอน เป็นต้น

4) เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาตังกวน

นิทานเรื่อง เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาตังกวน กล่าวว่า ในอดีต มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งมาเร่ขายสินค้าที่จังหวัดสงขลา เมื่อขายของหมดแล้วจึงหาซื้อสินค้ากลับไปประเทศจีน จนกระทั่งได้เห็นหมาและแมวหน้าตาน่ารัก จึงตัดสินใจซื้อและนำขึ้นเรือมาด้วย หลังจากอยู่บนเรือมานาน หมาและแมวก็เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายอยากมีอิสระและอยากกลับไปจังหวัดสงขลา ทั้งสองวางแผนไปขโมยแก้ววิเศษของพ่อค้าคนจีนที่ช่วยให้ลอยน้ำได้ จะได้พากันว่ายน้ำกลับไปจังหวัดสงขลา พวกมันจึงใช้ให้หนูไปคาบแก้ววิเศษมา แต่เมื่อหนูคาบแก้ววิเศษมาแล้วก็กระโดดหนีลงน้ำทันที หมาและแมวจึงกระโดดลงน้ำเพื่อว่ายน้ำตามไปจับหนู หมาว่ายน้ำขึ้นฝั่งเพื่อรอแย่งแก้ววิเศษจากหนูและแมว ส่วนเจ้าแมวเมื่อว่ายน้ำตามมาจนทันแล้ว แมวก็ตะปบหนู หนูตกใจจึงเผลอคายแก้ววิเศษทิ้งไป แก้ววิเศษจมน้ำแล้วแตกละเอียด หนูกับแมวก็ว่ายน้ำตามกันไปก็จมน้ำตาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

และแล้วความมหัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้นตามมา เมื่อหนูที่ตายได้กลายมาเป็น “เกาะหนู” ที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับหนูที่กำลังวิ่งตะเกียกตะกายขึ้นฝั่งหนีแมวอย่างไม่คิดชีวิต แมวก็กลายเป็น “เกาะแมว” ที่มีลักษณะเหมือนแมวที่กำลังไล่ตามหนูมาติด ๆ และหมาก็กลายเป็น “เขาตังกวน” อยู่บนฝั่ง ซึ่งคล้ายกับหมาที่นอนหมอบหันหน้าไปดูแมวที่กำลังไล่หนู ส่วนแก้ววิเศษที่แตกละเอียดก็ถูกคลื่นพัดไปทางทิศตะวันตก (ชายหาดฝั่ง สิงหนคร) กลายมาเป็น “หาดแก้ว” ที่สวยงามในปัจจุบัน

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 88-89)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นิทานเรื่องนี้เป็นที่มาของการตั้งชื่อสถานที่สำคัญทางภาคใต้ ได้แก่ เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้วและเขาตังกวน ชาวไทยภาคใต้ได้ให้ความสำคัญกับนิทานพื้นบ้านซึ่งเป็นหนึ่งในสิ่งที่บันทึกความเป็นมาของชุมชนเอาไว้ เกาะหนูและเกาะแมวถูกตั้งชื่อตามลักษณะของเกาะที่มีท่าทางเหมือนหนูกับแมวกำลังว่ายน้ำไล่ตามกันมา แสดงให้เห็นถึงจินตนาการของผู้คนในท้องถิ่นที่ได้ตั้งชื่อสถานที่สำคัญเอาไว้ ซึ่งใช้เรียกขานกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ดังที่ ปิยชาติ สิงห์ (2553, น. 18-26) ยังได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตประเทศจีนและอินเดียมีการติดต่อค้าขายกับประเทศไทยที่บริเวณคาบสมุทรมาลายูซึ่งเป็นที่ตั้งของภาคใต้ของไทย ยังสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ด้านความเป็นอยู่ของชุมชนภาคใต้ในอดีต

สรุปได้ว่าชาวไทยภาคใต้ได้บันทึกความเป็นมาของบุคคลหรือเหตุการณ์สำคัญในอดีตผ่านการตั้งชื่อสถานที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงจินตนาการของคนในพื้นที่และวัฒนธรรมความคิดของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชุมชนเอาไว้ไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลาอีกด้วย

10. อัตลักษณ์ทางด้านภูมิปัญญา

ภาคใต้ของประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคใต้ของไทยนี้ได้รับอิทธิพลจากการเป็นศูนย์กลางการค้าในอดีตหลายด้าน รวมถึงมีภูมิปัญญามากมายที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย พบว่ามีกรกล่าวถึงภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิทานเรื่อง *ตากใบ (จังหวัด นราธิวาส)* กล่าวถึง เมื่อสมัยอยุธยาตอนต้น มีพ่อค้าจีนล่องเรือสำเภามาจากจีนเพื่อไปขายยังแหลมมลายู โดยได้บรรทุกสินค้าเครื่องปั้นดินเผามากมาย วันหนึ่งขณะที่เรือสำเภาแล่นอยู่กลางทะเลใกล้ปากอ่าวทางตอนใต้ของไทยได้บังเกิดลมพายุ จนในที่สุดเรือสำเภาค่อย ๆ จมลงในทะเล ต่อมาเมื่อพ่อค้าสำเภาจีนลำอื่นล่องเรือมาค้าขายบนเกาะนี้มากขึ้น สินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาขายมีขามเบญจรงค์ โอ่ง ไหลายมังกร เครื่องลายคราม จนทำให้ชาวเกาะแห่งนี้มีเครื่องใช้เหล่านี้ทุกครัวเรือน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว ในราวสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีพ่อค้าจีนคนหนึ่งล่องเรือสำเภามาจากประเทศจีน เพื่อไปขายสินค้ายังแหลมมลายู ในเรือสำเภา นั้นได้บรรทุกสินค้าเครื่องปั้นดินเผา มาเต็มลำเรือ เช่น เครื่องลายคราม ขามเบญจรงค์ โอ่ง ไห ลายมังกร เป็นต้น สินค้าเหล่านี้มีลวดลายสีสังดงามมาก

วันหนึ่งขณะที่เรือสำเภาแล่นอยู่กลางทะเลใกล้ปากอ่าวทางตอนใต้ของไทยได้บังเกิดลมพายุ คลื่นลมแรงจัดมาก จนในที่สุดเรือกำลังจะจม พ่อค้าจีนจึงได้สั่งให้ปลดใบเรือลง จากนั้นเรือค่อย ๆ จมลงในท้องทะเล

ต่อมาได้มีพ่อค้าสำเภาจีนลำอื่นล่องเรือมาค้าขายบนเกาะนี้มากขึ้น สินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาขายมีขามเบญจรงค์ โอ่ง ไหลายมังกร เครื่องลายคราม จนทำให้ชาวเกาะแห่งนี้มีเครื่องใช้เหล่านี้ทุกครัวเรือน นับเป็นการนำศิลปะ ประติมากรรมมาเผยแพร่ในประเทศไทยจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสามารถไปชมได้ที่วัดชลธาราสิงเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

(กฤษกร เพชรนอก, 2555 น. 78)

ตัวอย่างดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวบ้านทางภาคใต้ของไทยได้รับอิทธิพลเครื่องปั้นดินเผาจากการค้าขายของชาวจีนในแถบมลายู ดังที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2519, น. 76) ได้กล่าวไว้ว่า มีการพบเศษซากเครื่องปั้นดินเผาของจีนในแถบจังหวัดพัทลุงในภาคใต้ แสดงให้เห็นว่ามีการเข้ามาค้าขายเครื่องปั้นดินเผาจากประเทศจีนในภาคใต้ของไทย การผสมผสานแนวคิดความรู้ด้านการทำเครื่องปั้นดินเผานี้ ทำให้ชาวบ้านทางภาคใต้มีวิธีการปั้นเคลือบ และการเผาเครื่องปั้นดินเผาที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ในไทย อีกทั้งยังมีลวดลายศิลปะที่เฉพาะถิ่นไม่เหมือนที่ใดในโลก อิทธิพลที่ผสมผสานเมื่อมีการถ่ายทอดย่อมทำให้เกิดอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่เฉพาะเจาะจงและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของเครื่องปั้นดินเผาในภาคใต้ของไทย

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย ทำให้เห็นอัตลักษณ์ 10 ด้านผ่านเนื้อหาของนิทานพื้นบ้าน ได้แก่ ด้านวิถีชีวิต ด้านประเพณีและความเชื่อ ด้านการละเล่น ด้านการใช้สมุนไพร ด้านการติดต่อกับชาวต่างชาติ ด้านค่านิยม ด้านการเจรจา ด้านคติและคำสอน ด้านการบันทึกความเป็นมาของชุมชน และด้านภูมิปัญญา

จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษาพบว่าชาวไทยภาคใต้มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นในด้านวิถีชีวิต ประเพณีความเชื่อ และด้านอื่น ๆ ที่โดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับที่ อุทุมพร ศรีโยม (2565, น. 69) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นไว้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีความโดดเด่นน่าสนใจ ซึ่งเป็นได้ทั้งภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงกับสภาพภูมิประเทศของภาคใต้ ที่มีลักษณะเป็นภูเขาและป่าไม้ในแนวสันกลางแผ่นดินและมีพื้นที่ติดทะเลทั้งสองฝั่ง ทำให้ภาคใต้ของไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางในการติดต่อกับต่างประเทศในสมัยโบราณ มีการแลกเปลี่ยนทางการค้าและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้ได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านที่เล่าต่อกันมาแบบมุขปาฐะเพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และถ่ายทอดภูมิปัญญาและคติธรรมคำสอนผ่านนิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพงษ์ศักดิ์ คนขยัน (2552) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อัตลักษณ์ทางสังคมที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่ที่พบมากที่สุดคือความเชื่อเรื่องผีสงกรานต์ เนื่องจากเป็นความเชื่อที่คนไทใหญ่นับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ รองลงมาคือเรื่องคติสอนใจ เรื่องพิธีกรรม เรื่องความเชื่อของคนไทใหญ่ เรื่องวิถีชีวิต เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เรื่องที่ปรากฏอัตลักษณ์ในนิทานน้อยที่สุด คือ เรื่องการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของนิทานส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับสังคมและรักษาสืบทอดอัตลักษณ์ของคนไทใหญ่ให้คงอยู่คู่สังคมตลอดไป

นิทานพื้นบ้านภาคใต้ได้บันทึกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองแง่คิดในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ รวมถึงความเป็นมาของชุมชนภาคใต้ที่โดดเด่น ถือเป็นสื่อบันทึกเพื่อการศึกษามีค่าควรแก่การอ่านและศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคอื่น ๆ ของไทย เช่น การวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานของไทย
2. ควรศึกษาอัตลักษณ์ และปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับตัวของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์เพิ่มเติม

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้สรุปได้ว่านิทานพื้นบ้านมิเพียงแต่เป็นสื่อบันทึกเพื่อความเพลิดเพลินและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ เอาไว้ รวมถึงแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนั้นอีกด้วย นิทานพื้นบ้านภาคใต้ของไทยได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของตำนานเล่าขานที่สืบทอดต่อกันมาแบบมุขปาฐะ ซึ่งล้วนมีคุณค่าต่อจิตใจและความเชื่อของผู้คนในสังคมชุมชนภาคใต้

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคใต้ของไทยเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการอย่างชัดเจน มีความหลากหลายทั้งชาติพันธุ์และความเชื่อทางศาสนาอยู่ร่วมกัน การรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนที่มีมาแต่โบราณไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลาและยุคสมัยที่ความแตกต่างในสังคมมีมากจนกลายเป็นเรื่องปกติ ทำให้ภาคใต้ของไทยยังคงมีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม ประเพณีและมุมมองแนวคิดของผู้คน การบันทึกเรื่องราวตำนานและ

ความเชื่อลงในนิทานพื้นบ้าน ช่วยปลูกฝังให้ชนรุ่นหลังไม่ลืมอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษและความเป็นมาของท้องถิ่น การผลิตซ้ำของความเชื่อและแนวคิดจากนิทานพื้นบ้าน ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบสินค้า การบริการและการท่องเที่ยว เป็นการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน และเป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าจากสังคมภายนอกได้ประจักษ์ถึงเอกลักษณ์อันโดดเด่นของสังคมภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎกร เพชรนอก. (2555). นิทานพื้นบ้านภาคใต้. ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์.
- กิตติยา กิตติบดินทกุล. (2549). บทบาทของช่างเชิงสัญลักษณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- กีฬะห์ ดารากัย. (2564). การปรับตัวของผู้หญิงมุสลิม (มุสลิมใหม่) กลุ่มตำบล. วารสารปณิธาน, 2(2), 59-60.
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. (2556). โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการความรู้เรื่องที่อยู่อาศัยและวิถีการอยู่อาศัยผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นพื้นที่ภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจริญเนตร แสงดวงแข. (2564). การสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเกาะหมากอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(2), 1-22.
- ณัฐพงศ์ รังงาม. (2559). แนวคิดอัตลักษณ์ท้องถิ่นภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 5(2), 1-14.
- เดชนี ขวลิท. (2545). นิทานพื้นบ้านเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญา.
- หวัช บุญแสง. (2560). ตำนานและนิทานพื้นบ้านกับกระบวนการขัดเกลาเยาวชนภาคใต้. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม, 3(2), 93-119.
- ธนิต ศรีกักเจริญ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (2553). การวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะหมากกรุกไทย. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 1(2), 170.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2545). ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2548). ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ : ว่าด้วยภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ ภาษาวรรณกรรม ประเพณีพื้นบ้าน ครอบครองเรื่องเมืองใต้. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียากรณ์ ชูแก้ว. (2564). คุณธรรมพลเมืองในบริบทท้องถิ่นภาคใต้จากมรดกภูมิปัญญาหนึ่งตระกูล. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(1), 70.
- ปิยชาติ สิงห์. (2553). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิวในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม.
- พงษ์ศักดิ์ คนขยัน. (2552). การศึกษาอัตลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พวง บุขารัตน์ และทิพย์ พิชะกุล. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ.
- พัชลิน จินนุ่น. (2556). วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก”: การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหา คำสอน. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 33(1), 38.

- เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์. (2559). การศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพร กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สุราษฎร์ธานี.
- เพ็ญพิชชา อัครธนารักษ์. (2559). นิทานพื้นบ้านในจังหวัดชุมพร: การวิเคราะห์วิถีชีวิตความพอเพียง. ชุมพร: วิทยาลัยอาชีวศึกษาชุมพร.
- พาสินี สมะมีแม้ง. (2559). วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมในตำบลลุโบะโยไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- มนตรีวี ทองเสนห์ และคณะ. (2558). การพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์หนังตะลุง ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และคณะ. (2539). รายงานวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ที่ปรากฏในงานช่างฝีมือ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภักสรินทร์ ฉัตรวงศ์ศิริ. (2563). อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีล้านนา (พ.ศ.2521-2554) (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วนิดา อินทรอำนวย. (2560). การครอบครองงาช้างตามพระราชบัญญัติงาช้าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2519). จากท่าชนะถึงสงขลา. วารสารเมืองโบราณ, 2(2), 76.
- ศุภการ ศิริไพศาล และอภิเชษฐ์ กาญจนดิฐ. (2552). พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาจากอดีตถึงปัจจุบัน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 4(1), 8.
- สมเจตน์ อัมพรพรต. (2535). ปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในบทร้อยกรอง ซึ่งพิมพ์ในระหว่างปี พ.ศ. 2521 - 2533 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ปัตตานี.
- สมพร ฐรี. (2557). จิตรกรรมฝาผนังภาคใต้ : คติความเชื่อในพระพุทธศาสนา. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการวิจัยและงานสร้างสรรค์, 1(1), 25-27.
- สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ. (2560). ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 2(2), 11-23.
- เสรี จัษฎ์พริก และอรุณ ไชยเต็ม. (2541). องค์ความรู้ท้องถิ่นในการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการเก็บน้ำมันยาง (*Dipterocarpus alatus*) และผลอีเหนา (*Arenga pinnata*). กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยและศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก.
- เสาวรีย์ ชัยวรรณ และวสันต์ ปัญญาแก้ว. (2562). คนช่างการเคลื่อนย้ายและชีวิตเร่ร่อนในโลกสมัยใหม่. วารสารสังคมศาสตร์, 31(1), 11-12.
- อรุณ แก้วพิชัย. (2542). วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านอำเภอมืองนครศรีธรรมราชจังหวัดนครศรีธรรมราช (ดุชนิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, กรุงเทพมหานคร.
- อาคม เดชทองคำ. (2546). ตัวตนของคนใต้ : มุมมองผ่านงานวิจัยหัวเขือกัวชน. วารสารปาริชาติ, 15(2), 34-37.
- อานนท์ อาทิตย์อุทัย. (2550). เรื่องเล่าจากคุณปู่ภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- อุดม หนูทอง. (2535). วัดพะโคะ. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- อุทุมพร ศรีโยม. (2565). การพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์สำหรับข้าวพันธุ์พื้นเมืองสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นบ้านโคกสูงจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(45), 66-82.
- อุษา ช่วยบำรุง. (2550). ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

เอกรัตน์ อุดมพร. (2553). *รวมนิทานพื้นบ้านประจำจังหวัดภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

โอภาส พิมพา และคณะ. (2552). *โครงการวิจัยสถานภาพการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของจังหวัดสุราษฎร์ธานี*.
สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.